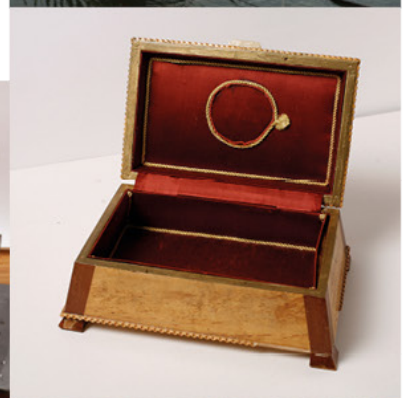
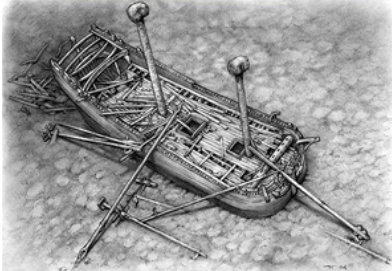

HEIKKI HÄYHÄ, SARI JANTUNEN
& LEENA PAASKOSKI

Merkitys- analyysi- menetelmä

Kansi **Timo Kilpeläinen**

© **Heikki Häyhä, Sari Jantunen & Leena Paaskoski** ja Suomen museoliitto.

Ulkoasu **Inari Savola**

ISBN 978-951-9426-43-3

ISSN 0355-1741

Suomen museoliiton julkaisuja 64

SUOMEN MUSEOLIITTO
FINLANDS MUSEIFÖRBUND
FINNISH MUSEUMS ASSOCIATION

LUSTO
Suomen Metsämuseo

 Metropolia

Kannen kuvat: Oi muistatko -ryijy. Yksityisomistuksessa. Kuva **Reetta Karhun-korva**. • Mekaaninen laskukone Curta E93089:543. Suomen Metsämuseo Luston kokoelmat. Kuva **Timo Kilpeläinen**. • Seinävalaisin, suunnittelija **Paavo Tynell**, HK19891:1. Hyvinkään kaupunginmuseon kokoelmat. Kuva **Sari Mustajärvi**. • Inari at 7 / Inari 7-vuotiaana, 20x24-koon hopeadiffuusiovedos, **Nelli Palomäki**. Suomen valokuvataiteen museon kokoelmat. • Pahkabaarikaappi E94168:2. Suomen Metsämuseo Luston kokoelmat. Kuva **Timo Kilpeläinen**. • Metsuriauto E14036:1. Suomen Metsämuseo Luston kokoelmat. Kuva **Timo Ari**. • August Pyölniitun museon päärakennus. August Pyölniitun museon kokoelmat. Kuva **Sulho Lehtonen**. • Cendrillon-purjevene. Yksityisomistuksessa. Kuva **Tommi Tikanoja**. • Lyylin puuloota. Yksityisomistuksessa. Kuva **Maria Utti**. • Simca 4D Sedan 1000e vuosimalli 1964. Yksityisomistuksessa. Kuva **Antti-Pekka Ruponen**. • Amen ja Mr. Lordi -esiintymispuvut. Yksityisomistuksessa. Kuva **Timo Kilpeläinen**. • Fiat 128, vuosimalli 1977. Yksityisomistuksessa. Kuva **Sari Jantunen**. • ASEAn valmistama moottoriraitiovaunu vuodelta 1911. Helsingin kaupunginmuseon kokoelmat. Kuva Helsingin kaupunginmuseo. • Serlan myyn-ninedistämisoravia. Serlachius-museoiden kokoelmat. Kuva **Milla Sinivuori-Hakanen**. • Vrouw Maria. Kuva **Tiina Miettinen**. • Kryptografon (salatiedotuskone), keksijä E. M. C. Tigerstedt. Tekniikan museon kokoelmat. Kuva **Piia Pietarinen**. • Eklund TE-1-lentovene. Suomen ilmailumuseon kokoelmat. Kuva **Tapio Juutinen**. • Ivar Ekströmin 75-vuotiskuva vuodelta 1966, 1726:25A, Valokuvaamo Jäniksen kokoelma. Varkauden museoiden kokoelmat. • Ruisleipä. Yksityisomistuksessa. Kuva **Jaakko Ruuttunen**. • Täytetty susi E93122:227. Suomen Metsämuseo Luston kokoelmat. Kuva **Timo Kilpeläinen**. • Sisäkannen kuva: Sirkusmuistomerkin hevonen, Kerava, Heikki Häivöja & Antero Poppius 1979. Kuva **Helena Kinnunen**.

HEIKKI HÄYHÄ, SARI JANTUNEN & LEENA PAASKOSKI

Merkitysanalyysi- menetelmä

Sisältö

5 Esipuhe

7 Johdanto

10 Merkitysanalyysimenetelmä

11 *Analyysikohteen ja -näkökulman valinta sekä analyysin tavoitteiden määrittely*

11 *Analyysin tekijöiden ja sidosryhmien nimeäminen ja paikantaminen*

11 *Perehtyminen ja tiedonkeruu*

11 *Kontekstualisointi*

12 *Merkitysten arviointi ja arviointikriteerit*

13 *Merkityslausunto*

13 *Suosituksset ja ohjeet*

14 Merkityslausuntoja & analysointikokemuksia

15 *Vrouw Maria*

18 *Kuinka monta muistoa mahtuu metsureiden Hiaceen?*

21 *Tuhkimotarina*

23 *Oi muistatko?*

26 *Sirkushevokset laukkaavat keravalaisten sydämiin*

28 *Seitsemänvuotiaan muotokuva jätti-polaroidilla*

31 *Metsä-Iffa*

33 *Kuinkakohan paljon ostettiin vessapaperia niitä varten?*

36 *Uniikki Eric Tigerstedt*

39 *Henkilömuseo on merkitysten koti*

43 *Hirviömäinen aikamatka*

46 *Lyylin puuloota*

49 *Kekseliäs Curta*

52 Kirjallisuutta

Esipuhe

MERKITYSANALYYSI ON suomalaisten museoiden tarpeisiin ja käyttöön tarkoitettu museo-objektien ja -kokoelmien merkitysten ja museoarvon määrittelymenetelmä. Se perustuu useisiin kansainvälisiin esikuviiin, joita 2000-luvun kuluessa on tehty esim. Australiassa, Britanniassa ja Hollannissa. Tutustuimme aluksi australialaiseen Significance-menetelmään, testasimme sitä muutamiin kohteisiin ja kävimme sen mahdollisista hyödyistä monia keskusteluja. Menetelmää kokeiltiin suuriin metsäkoneisiin Metropolia Ammattikorkeakoulun konservoinnin koulutusohjelman esinekonservoinnin opiskelijoiden luetelointi- ja kuntokartoituskurssilla Lustossa syksyllä 2013, ja käsitteet ‘merkitysanalyysi’ ja ‘merkityslausunto’ määriteltiin tällöin yhdessä. Samaan aikaan muutama muukin museoammattilainen oli löytänyt Significancen, ja näki siinä mahdollisuuden kulttuuriperintötiedon rikastamiseen ja kokoelmahallinnan prosessien monipuoliseen kehittämiseen.

Suomalainen merkitysanalyysimenetelmä on tehty Museoviraston rahoittamassa hankkeessa *Merkitykselliset museokokoelmat – Museo-objektien ja -kokoelmien merkitysanalyysimenetelmän kehittäminen*, joka on toteutettu vuonna 2014. Ulkomaisten esikuvien ohella olemme saaneet vaikutteita merkitysanalyysiin suomalaisten museoiden käyttämistä arvoluokituskriteeristöistä ja museoarvokäsityksistä, museologisesta ja heritologisesta kirjallisuudesta sekä muutamista suomalaisella museokentällä jo saaduista kokemuksista vastaavien menetelmien hyödyntämisessä. Suomalaista menetelmää on muokattu myös niiden kokemusten ja kommenttien pohjalta, joita olemme saaneet sen testaajilta. Merkitysanalyysiä on kokeiltu useisiin erilaisiin aineettomiin ja aineellisiin kulttuurin ilmauksiin, objekteihin ja kokoelmiin, museoissa ja museoiden ulkopuolella.

Yhteisöllinen menetelmä on siis myös kehitetty yhteisöllisesti. Kiitämme isoa joukkoa menetelmän innostuneita testaajia ja kommentoijia.

Osa heistä etsi analyysikohteensa maalta, mereltä ja ilmasta: ruostetta rakastava autoharrastaja **Juhani Ruponen** perehtyi Simca 4D Sedaniin vuosimallia 1964 ja Luston kokoelma-assistentti **Asta Vaittinen** tutki omaa vuoden 1977 Fiat 128 -autoaan, Museo 2015 -hankkeen projektipäällikkö **Eero Ehanti** sukelsi Vrouw Mariaan ja tutkija **Tapio Juutinen** saattoi Suomen ilmailumuseon Eklund TE-1 -lentoveneen siivilleen.

Syvälle objektiin paneutuivat myös museoammanuensi **Katri Hirvonen-Nurmi** analyysissaan Helinä Rautavaaran museon häntälaistaiteilija **Dolphin Wildingin** tuolista, Luston amanuensi **Reetta Karhunkorva** analyysissaan isoäitinsä ryijystä, amanuensi **Sari Mustajärvi** Hyvinkään kaupunginmuseon kokoelmiin kuuluvasta Paavo Tynellin 1950-luvun elokuvateatterivalaisimesta ja intendentti **Vesa Álen** yhdessä tekstiilikonservaattori **Jaana Katajan** kanssa analyysissaan Greta Skogsterin kuvakudoksesta ja arvoituksellisista kangaspuiden osista Kymenlaakson museossa.

Suomen valokuvataiteen museon kokoelma-amanuenssit **Anni Wallenius**, **Sofia Lahti** ja **Leena Sipponen** analysoivat **Nelli Palomäen** valokuvateoksen Inari 7-vuotiaana. Keravalaiset sirkushevost laukkaavat puolestaan museolehtori **Laura Kauppisen** ja lehtori **Heikki Häyhän** analyysissa.

Yksittäisten objektien analysoinnin ohella halusimme tietää, miten menetelmä sopii kokoelmille.

Tutkija **Marcus Haga** tarkasteli analyysissaan Helsingin kaupunginmuseon raitiovaunukokoelmaa, museotoimenjohtaja **Hanna-Kaisa Melaranta** ja tutkija **Hilkka Lehtimaa** Varkauden museoista analysoivat valokuvaaja Ivar Ekströmin valokuvien, valokuvausväli-

neiden ja asiakirjojen kokoelmaa. Tekniikan museon työryhmä kokoelmapäällikkö **Kirsi Ojala**, projektitutkija **Emilia Västi** ja amanuensi **Eeva Siltala** perehtyivät projektityöntekijä **Piia Pietarisen** johdolla keksijä Eric Magnus Campbell Tigerstedtin keksintöjen, valokuvien ja asiakirjojen kokoelmaan, Serlachius-museoiden tutkija **Milla Sinivuori-Hakanen** Serla-myyntinedistämistuotteiden kokoelmaan ja Museo 2015 -hankkeen luettelointikoordinaattori **Leena Furu** alikersantti Väinö Tuomaalan sotavuosina keräämään Itä-Karjala-kokoelmaan.

Museonjohtaja **Johanna Lehto-Vahtera** Aboa Vetus & Ars Novasta etsi August Pyölniitun kotimuseon aineellisia ja aineettomia merkityksiä. Aineellisuudesta ja aineettomuudesta keskustelua herätti myös lehtori ja kotileipuri **Jaakko Ruuttusen** analyysi ruisleivästä.

Kaikkein yhteisöllisimmin analyysin toteuttivat kaiketi Metsähallituksen metsänhoitoesimies **Timo Ari**, metsänhoitoesimies **Pertti Uurtamo**, metsuri **Hannu Heikkilä**, metsuri **Reijo Heikkilä**, metsuri **Teppo Peltonen** ja metsuri **Sauli Suopajarvi**, jotka porukalla pohtivat Lustolle luovuttamansa metsuri-auton merkityksiä ja palasivat samalla muistelemaan mennyttä “Hiacen aikaa”.

Yhteisöllinen menetelmä on myös kehitetty yhteisöllisesti.

Osa näistä testauskokemuksista ja merkityslausunnoista löytyy tästä julkaisusta, osa museoiden TAKO-sivustolta (<http://tako.nba.fi>). Merkitysanalyysi tuotti tuloksia jo testausvaiheessaan: jokaiselle testaajalle selvisi menneisyydestä ja nykyisyydestä jotakin sellaista uutta, jolla on merkitystä tulevaisuudelle. Analyysi saattoi vahvistaa käsityksiä, tarjota lisätietoa, korjata virhearviointeja tai tuottaa elämyksiä ja oivalluksia. Jotkut analysoijat kokivat muuttuneensa itsekin. Kaikilla tuntui olleen hauskaa.

Muista kommentteista ja merkitysanalyysimenetelmän esittelemisestä eri tahoilla kiitämme lisäksi tutkija **Sirkku Pihlmania** Turun yliopiston museologian oppiaineesta, yliopistonlehtori **Outi Sipilää** Itä-Suomen yliopiston käsityötieteen oppiaineesta, kokoelmapääällikkö **Teemu Aholaa** Vapriikista ja musiikkitieteen opiskelija **Oili Paaskoskea** Helsingin yliopistosta. Julkaisun kuvat ovat ryhmätyötä. Kiitos kaikille valokuvaajille, erityisesti Luston valokuvaaja **Timo Kilpeläiselle**.

PUNKAHARJULLA JA HELSINGISSÄ 16.1.2015

Heikki Häyhä

*joka teki videoanalyysin Cendrillonista
ja kiipesi sirkushevosen selkään*
lehtori, MA, konservaattori, Metropolia Amk

Sari Jantunen

*joka muutti pahkabaarikaapin sarjakuvaksi,
laati merkityslausunnon maailman ensimmäisestä
taskulaskimesta ja hurautti uudelleen melodiseen
hardrockiin Mr. Lordin ja Amenin pukuja tutkiessaan
amanuenssi (esinekokoelma),
KM (käsityötiede), Lusto – Suomen Metsämuseo*

Leena Paaskoski

*joka löysi Lyylin puulootasta mahdollisia
tarinoita ja ratkoi täytetyn suden arvoitusta*
intendentti, FT (kansatiede),
Lusto – Suomen Metsämuseo

Johdanto

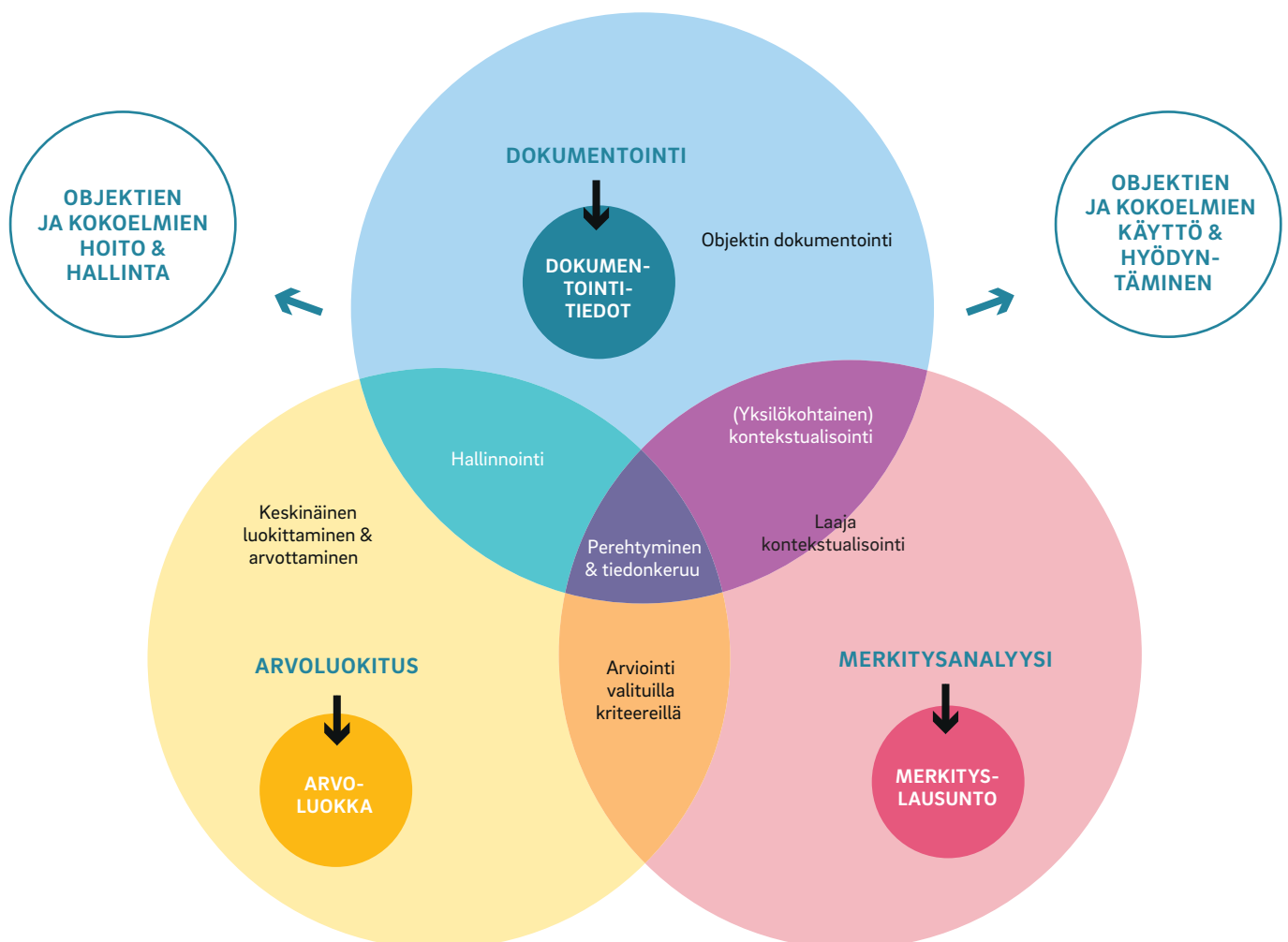
MUSEO-OBJEKTEIHIN ja -kokoelmiin sisältyy paljon tulkinnallista potentiaalia ja merkityksiä, jotka eivät helposti avaudu perinteisen dokumentointi- ja luettelointitiedon kautta. Merkitysanalyysi täydentää kokoelmahallinnan muita keskeisiä luettelointitietoa tuottavia prosesseja ja työkaluja, dokumentointia ja arvoluokitusta. Merkitysanalyysin avulla museot voivat tuoda paremmin esiin objekteihin ja kokoelmiin liittyviä, koko yhteiskuntaa koskettavia merkityksiä, arvoja ja näkökulmia, hedelmällistä ja moniarvoista kulttuuriperintötietoa. Samalla museot voivat kohdentaa resurssejaan ja museotyötään dynaamisemmin kokoelmien tallentamisessa, hallinnoimisessa, hoitamisessa ja hyödyntämisessä. Kokoelmahallinnan prosessien laadukas toteuttaminen edellyttää objektin tai kokoelman museoarvon määrittämistä ja museoarvon määrittäminen sopivia

kriteerejä. Samoilla työkaluilla voidaan siis sekä harjoittaa hyvää kokoelmahallintaa että tuottaa museon käyttäjien tarvitsemia merkityksellisiä museo-objekteja ja -kokoelmia.

Vaikka menetelmä on suunnattu erityisesti museo-objektien ja -kokoelmien tarkasteluun, sitä voi soveltaa myös muiden kulttuurin aineellisten ja aineettomien ilmausten arvon ja merkityksen määrittämiseen. Museoalan ja muistiorganisaatioiden ohella menetelmä voi hyödyttää esimerkiksi keräilijöitä, harrastajia ja tutkijoita.

Merkitysanalyysi on yhteisöllinen menetelmä. Sillä tuotetaan tietoa analyysikohteeseen liittyville tai siitä kiinnostuneille toimijoille ja sidosryhmille, mutta myös menetelmän käyttäminen edellyttää yhteisöllisyyttä. Analyysikohteeseen liittyviä toimijoita ja sidosryhmiä on siksi tärkeää osallistaa kohteen merkityksellistämiseen. Kohteeseen liittyvien toimi-

OBJEKTIEIN/KOKOELMIEN LUETTELOINTI: DOKUMENTOINTI, MERKITYSANALYYSI JA ARVUOKITUS

Kulttuuriperintö ja museointiprosessi

KULTTUURIPERINTÖÄ TUOTETAAN kulttuuriperintöprosessissa. Sillä tarkoitetaan tapahtumaketjua, jossa instituutiot, yhteisöt tai yksilöt valitsevat jonkin merkitykselliseksi kokemansa kulttuurin ilmauksen tai menneisyyden jäljen, säilyttävät sen ja tietoisesti määrittelevät sen kulttuuriperinnöksi esimerkiksi kulttuurihistoriallisin, tieteellisin, taiteellisin, sosiaalisiin, alueellisiin, taloudellisiin tai poliittisiin perustein. Museoissa kulttuurin ilmausten tunnistamista, eristämistä ja merkityksellistämistä nimitetään museointiprosessiksi, joka tuottaa museo-objekteja. Kulttuuriperintö on riippuvainen määrittelyistä ja rajanvedoista, joten se ei ole pysyvää. Koska kulttuurin ilmauksille voidaan antaa kulttuuriperinnön status, se voidaan niiltä myös poistaa. Näin tapahtuu esimerkiksi museoiden poistaessa objekteja kokoelmistaan.

Museo-objekti

MUSEO-OBJEKTI ei ole vain fyysinen kappale, vaan valittu tiedon, merkitysten ja aineellisen tai aineetoman kulttuurin ilmauksen muodostama kokonaisuus. Museo-objektilla on sekä fyysinen että kulttuurinen elinkaari. Objektin aika fyysisenä kappaleena kestää sen valmistumisesta sen tuhoutumiseen. Kulttuurisen elinkaaren vaiheissa objekti ilmenee ideana, valmiina mutta vielä käyttämättömänä objektina, objektina jolla on käyttöhistoria ja lopuksi tuhoutuneena mutta dokumentoituna tai muistettuna objektina. Kulttuurisen elinkaaren näkökulmasta objektiin liittyvät merkitykset ovat olennaisia. Museo-objektin käyttötarkoitus on lähes poikkeuksetta jokin muu kuin mihin se alun perin on suunniteltu. Se toimii esimerkiksi todistuskappaleena ja lähteenä, välittää tietoa ja merkityksiä, tuottaa identiteettejä, elämyksiä ja hyvinvointia. Museo-objektin todistusvoiman takaa sen aitous; autenttisuus vahvistaa 'aidon objektin mahtia', jonka varaan suhde katsojaan tai käyttäjiään usein rakentuu.

Museoarvo

MUSEOARVOLLA TARKOITETAAN objektin tai kokoelman arvoa museotyön kohteena, museolle ja museon käyttäjille, koko yhteiskunnalle. Museoarvo perustuu siihen, miten hyvin objekti tai kokoelma välittää niitä merkityksiä, joiden välittäjäksi se on museointiprosessissa valittu. Merkitysten määrittelyyn ja museoarvon määrittämiseen voidaan käyttää esimerkiksi merkitysanalyysimenetelmän merkityksen arviointikriteereitä. Yksittäisen museon näkökulmasta myös objektin sopivuus museon kokoelmaprofiiliin nostaa sen museoarvoa.

Dynaamiset kokoelmat ja kokoelmakehittäminen

KOELMAKEHITTÄMISEN ja dynaamisten kokoelmien käsitteillä korostetaan ajatusta, että museokokoelmat ovat enemmän väline kuin lopputulos. Dynaamisuus merkitsee yhteisöllistä museointiprosessia ja kokoelmien kehittämistä tallennuksen ja poistojen keinoin, mutta myös olemassa olevien kokoelmien ja museo-objektien reflektointia, merkityksellistämistä ja kontekstualisointia yhä uudelleen ja uusista näkökulmista. Kokoelmien potentiaali ja käyttöarvo korostuvat. Merkitysanalyysi sopii hyvin dynaamisten kokoelmien ja kokoelmakehittämisen keinoksi, koska menetelmään sisältyvät olennaisina piirteinä moniäänisyys sekä uudelleen tulkinnan ja käytettävyyden vaatimukset.

Arvaluokitus

ARVULUOKITUS ON MENETELMÄ, jonka avulla museo arvioi objektia, sen museoarvoa ja sopivuutta museon kokoelmaprofiiliin tietyillä kriteereillä tai tietyistä näkökulmista sekä luokittaa sen suhteessa hoitoon, säilytykseen, käyttöön, muihin objekteihin ja muuhun kokoelmaan. Arvaluokituksella tuotetaan objektille arvaluokka ja merkitysaste. Strukturointi voi palvella eri tarkoituksia, kuten poistopäätöksiä, hoidon ja käytön priorisointia. Arvaluokitus ei varsinaisesti ilmaise objektin konteksteja tai yksilöllisiä merkityksiä eikä summaa ja perustele objektikohtaista merkitystä. Arvaluokitus tuo esiin objektin museoarvon, mutta ei sinällään lisää sitä.

Dokumentointi

MUSEOINTIPROSESSISSA museoitava kohde dokumentoidaan. Dokumentoinnilla tarkoitetaan tällöin objektin tutkimista ja kuvailua, objektiin liittyvien kontekstien hahmottamista ja tiedonkeruuta. Kontekstit voivat olla objektikohtaisia tai laajempia. Kontekstualisoimalla dokumentoinnissa otetaan kantaa siihen, miksi objektista on tehty museo-objekti. Dokumentointi tuottaa museo-objektin perustiedot luettelointia varten. Dokumentaatiota hyödyntävät lähtökohtanaan myös arvoluokitus, merkitysanalyysi ja muut kokoelmahallinnan prosessit. Merkitysanalyysimenetelmässä dokumentointia ovat ennen kaikkea perehtyminen, tiedonkeruu ja kontekstualisointi.

Luettelointi

MUSEOIDEN LUETTELOINTIOHJEEN mukaan luetteloinnilla tarkoitetaan ”museoiden kokoelmissa olevien objektien tietojen tallentamista. Luetteloinnissa kaikki objektin tiedot tai viitteet näihin tietoihin kirjataan yhteisesti sovitulla säännöllä. Objektit tehdään tunnistettaviksi ja erotetaan muista samankaltaisista. Työn tuloksena yksittäisistä objekteista ja suuremmista kokonaisuuksista syntyy systemaattista tietoa, joka on hyödynnettävissä monin tavoin.” Luettelointi on siis objekteihin ja kokoelmiin liittyvän kulttuuriperintötiedon kirjaamista sovittujen sääntöjen mukaan. Kirjattavaa tietoa syntyy erilaisissa kokoelmahallinnan prosesseissa, kuten objektien dokumentoinnissa, arvoluokituksessa, merkitysanalyysissä, konservoinnissa, inventoinnissa ja käytössä.

joiden ja sidosryhmien löytäminen voi olla haasteellista, mutta palkitsevaa.

Merkitysanalyysi on myös tutkimuksellinen ja tuloksentuottava menetelmä. Analysointi edellyttää tutkimuksellista otetta ja sen lopputulos on aina analyysin tekijän tai tekijöiden tulkinta. Merkitysanalyysi on jatkuva prosessi; se tarjoaa mahdollisuuden myöhempiin uudelleen arviointeihin ja uusiin tulkintoihin. Se täydentyy tiedonkartunnan ja tutkimuksen kautta ja uusien intressitahojen tarkastellessa ja merkityksellistäessä objekteja tai kokoelmia. Merkitysanalyysin yhteisöllisyys toteutuu siten myös uusien toimijoiden ja sidosryhmien tuottamien uusien tulkintojen kautta ajan myötä.

Objektien ja kokoelmien yhteisöllinen analyysi voi tuottaa ristiriitaisia tulkintoja. Objektit ja kokoelmat voivat olla eri tavoin merkittäviä ja merkityksellisiä eri toimijoille esimerkiksi heidän taustansa, arvojensa, mielenkiintonsa, ymmärryksensä ja tieto-taitonsa vuoksi. Suhde analyysin kohteeseen vaihtelee ja vaikuttaa lopputulokseen. Siksi myös merkitysten määrittelijä tai määrittelijät tehdään prosessissa kulttuurintutkimuksen periaatteiden mukaisesti näkyviksi. Toisinaan merkitysanalyysin tekeminen voi olla suorastaan sensitiivistä ja edellyttää myös erilaisia eettisiä pohdintoja.

Englannin kielen sana ’significance’ ilmaisee huomionarvoisuutta tai tärkeyttä. Suomen kielen sana ’merkitys’ on sitä, mitä jokin tarkoittaa, ilmaisee, esittää tai symboloi. Merkitys on informaation sisältö. Merkitys ilmaisee jonkin arvon tai tärkeyden. Merkitysanalyysissa haetaan erityisesti sitä, mitä jokin ilmaisee tai symboloi, mistä se kertoo, mitä merkityksiä se välittää. Objektin tai kokoelman merkitys voi olla sekä laadullinen että määrällinen. Merkitysanalyysilla tuotetaan kuitenkin ennen kaikkea laadullisia sisältöjä. Merkitysanalyysi tuottaa, nostaa tai laskee objektin tai kokoelman museoarvoa tai vähintään tekee sen näkyväksi.

Merkityksellistäminen tapahtuu merkitysanalyysissä ja edellyttää tiedonkeruuta, objektin tarkastelua sekä objektikohtaista ja laajaa kontekstualisointia. Merkityksellistäminen tiivistetään merkityslausunnoksi, jonka jälkeen voidaan päättää objektia tai kokoelmaa koskevista toimenpiteistä. Merkitysanalyysin hyöty onkin suurin silloin, kun analyysikohteen merkitys tai hyödynnettävyys on epäselvä tai kohteen jatkotoimenpiteet edellyttävät sen tarkempaa analysointia. Merkityslausunto voi kuitenkin selkeällä tavalla summata kohteen jo tunnetut merkitykset.

Merkitysanalyysimenetelmä

MENETELMÄ KOOSTUU analyysikohteen ja -näkökulman valinnasta ja perusteluista sekä analyysin tavoitteiden määrittelystä, analyysin tekijöiden nimeämisestä ja paikantamisesta, analyysikohteeseen perehtymisestä ja tiedonkeruusta, kontekstualisoinnista, kriteerien avulla tapahtuvasta merkitysten arvioinnista, merkityslausunnon kirjoittamisesta sekä mahdollisten analyysikohtetta koskevien suositusten ja ohjeiden laati- misesta. Merkitysanalyysiprosessin tuotoksia ovat siis lähtein (ja lähdeviittein) varustettu analyysi, merkityslausunto sekä suositukset ja ohjeet.

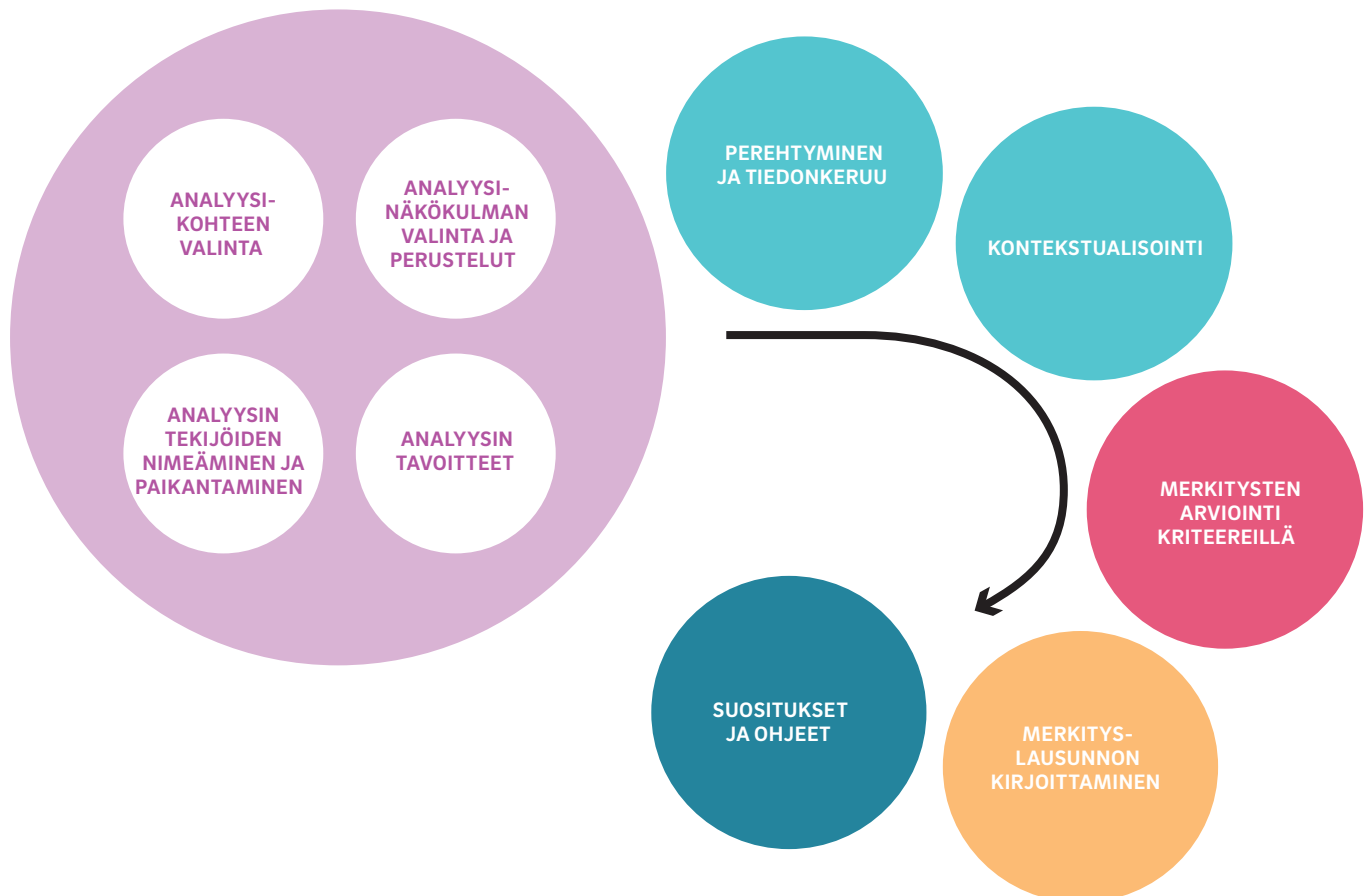
Jos kohde on jo dokumentoitu (ja luetteloitu), ainakin osa perehtymisestä, tiedonkeruusta ja kontekstualisoinnista voi olla jo valmiina ja hyödynnettävissä merkitysanalyysissä. Analyysin toteutus- ja esitystavan voi valita vapaasti. Jo prosessin aikana voi keskustella kollegoiden ja intressitahojen kanssa ja pyytää näiltä analyysiin kommentteja. Valmis analyysi sekä kohteen hallintaan, hoitoon ja käyttöön laaditut käytännön suositukset, ohjeet ja jatkotoimenpiteet voivat

jäädä vain museon sisäiseen käyttöön tai ne voi julkistaa. Kirjallisen merkityslausunnon sen sijaan olisi hyvä olla aina julkaistavissa.

Mikä toteutus- tai esitystapa ja -paikka tuntuisi analyysiprosessissa inspiroivalta ja houkuttelisi muita toimijoita mukaan? Mikä tuntuisi luonteelta tavalta prosessoida ja ilmaista ajatuksia? Ryhmäkeskustelu, yhteisöllinen kirjoittaminen, kaavio, sarjakuva, video? Kannattaa myös miettiä, mikä tapa parhaiten välittää kohteen merkityksiä yleisöille.

Aluksi kannattaa perehtyä prosessikuvaukseen huolellisesti kokonaisuudessaan, mutta sen jälkeen kannattaa suunnitella oma analyysiprosessi. Onnistunut merkitysanalyysiprosessi sopii tekijöilleen, analyysikohteeseen ja analyysin tavoitteisiin. Ohjeita voi soveltaa ja toteutuksessa saa olla luova. Analyysissa joutuu joka tapauksessa väistämättä liikkumaan eri vaiheiden välillä edestakaisin: analyysin tekijöiden ja sidosryhmien nimeäminen, näkökulman valinta, perehtyminen ja

MERKITYSANALYYSIMENETELMÄ

tiedonkeruu, kontekstualisointi sekä merkitysten arviointi kriteereiden avulla eivät seuraa suoraviivaisesti toisiaan, vaan limittyvät keskenään. Esimerkiksi aluksi valittu näkökulma voi muuttua analyysiprosessin aikana tiedonkeruun tai kontekstualisoinnin seurauksena ja analyysin tekijät ja tekemiseen osallistuvat tahot voivat tarkentua työn kuluessa.

Merkityksen arviointikriteereitä voi käyttää myös museoarvokriteereinä esimerkiksi tallennus- ja poistopäätösten sekä kokoelmien hoitoa tai käyttöä koskevien päätösten tekemiseksi tai arvoluokan määrittämiseksi ilman että analyysikohteelle laaditaan kirjallinen merkityslausunto. Käytettäessä kriteereitä kokoelmahallinnan tarpeisiin museoarvokriteereinä niihin lisätään yleensä myös sopivuus museon kokoelmaprofiliin eli kohdetta arvioidaan suhteessa museon temaattiseen, ajalliseen tai maantieteelliseen tallennusalueeseen.

Analyysikohteen ja -näkökulman valinta sekä analyysin tavoitteiden määrittely

VALITSE ANALYYSIKOHDE ja perustele sen rajaus. Kohde voi olla mikä tahansa kulttuurin aineellinen tai aineeton ilmaus, yksittäinen objekti tai kokoelma. Valitse myös tarkastelu- ja arviointinäkökulma analyysikohteeseen ja määrittele merkitysanalyysin tavoitteet.

Kokoelma on joukko erilaisia tai samanlaisia objekteja, joilla on jokin perusteltu yhteys. Miksi merkitysanalyysi kannattaa tehdä juuri näin rajatulle kokoelmalle tai vastaavasti vain yhdelle objektille? Näkökulma ja tavoitteet ovat tärkeitä: kenelle ja miksi analysoit kohdetta?

Analyysin tekijöiden ja sidosryhmien nimeäminen ja paikantaminen

NIMEÄ ANALYYSIN tekijä(t), analyysin tekemiseen osallistuneet sidosryhmät, henkilöt tai yhteisöt ja heidän suhteensa ja intressinsä analyysin kohteeseen. Kirjaa analyysiin aika ja paikka sekä lähteet.

Perehtyminen ja tiedonkeruu

Analyysikohteen olemus tai ilmiasu

Analysoi ja dokumentoi analyysikohteen olemus tai ilmiasu (mm. rakenne, muoto, materiaalit, värit, merkinnät, käytön ja korjauksen jäljet, kunto). Vertaa analyysikohdetta muihin vastaaviin kohteisiin ja kiinnitä huomiota yhteneväisyyksiin ja eroavaisuuksiin.

Analyysikohteeseen liittyvä tieto

Tunnista analyysikohteen yksilölliseen historiaan liittyvät elementit, jotka voivat olla esimerkiksi aika-,

paikka- tai toimijasidonnaisia. Kokoa tietoa analyysikohteen yksilöllisestä historiasta (esim. synty-, omistus- ja käyttöhistoria) dokumenteista ja/tai analyysikohteeseen liittyviltä henkilöiltä ja sidosryhmiltä ja muista kirjata ylös lähteet.

Analyysikohteen yksilöllistä historiaa voi hahmottaa myös sen kohtalonhetkien kautta; kohtalonhetki on jokin erityisen merkittävä tai käännteentekevä hetki kohteen elinkaareissa.

Rajaa analyysikohteen tyyppihistoria valitsemalla, mitä tyyppiä, ryhmää, luokkaa tai ideaa katsot sen edustavan. Kokoa tietoa kohteen tyyppihistoriasta kirjallisuudesta, dokumenteista ja siihen perehtyneiltä henkilöiltä tai sidosryhmiltä (esim. harrastajat, tutkijat). Tiedot voivat olla esimerkiksi aika-, paikka-, toimija- tai aihepiirisidonnaisia.

Analyysikohteen yksilöllisen ja tyyppihistorian kannalta olennaisia tietoja voivat olla myös esimerkiksi suunnittelu(prosessi), valmistusmenetelmä(t)/syntytapa, materiaaliset ominaisuudet ja toimintatapa/ilmenemistapa.

Yksittäisellä objektilla on yhteinen tyyppihistoria muiden vastaavien objektien kanssa ja kokoelmalla on yhteinen tyyppihistoria muiden vastaavien kokoelmien kanssa. Se mihin analyysikohdettasi vertaat, on analyysiprosessissa tehty valinta.

Kontekstualisointi

KONTEKSTUALISOINNILLA selvitetään analyysikohteen ja sitä ympäröivän maailman ja siihen liittyvien muiden elementtien välisiä suhteita. Analyysikohteen kontekstit voivat olla kerrostuneita ja niitä voi olla useita. Analyysikohteeseen liittyvät kontekstit on voitu valita jo aiemmin rajaamalla tiedonkeruu niihin tyyppihin, ryhmiin, luokkiin tai ideoihin, joita sen katsotaan tai halutaan edustavan.

Yksilökohtaiset kontekstit

Määrittele analyysikohteen yksilökohtainen konteksti. Konteksteja voi olla myös useita. Yksilökohtaiset kontekstit muodostuvat analyysikohteeseen läheisesti ja olennaisesti liittyvistä asioista kuten ajasta, paikasta, toimijoista ja muista objekteista (esim. valmistus- ja käyttöaika ja -paikka, valmistaja, käyttäjä).

Laajat kontekstit

Määrittele analyysikohteen laaja(t) konteksti(t). Laajat kontekstit muodostuvat usein esimerkiksi kulttuurisista, historiallisista, ideologisista ja ympäristöllisistä tekijöistä (esim. aate, tyyllisuunta, historiallinen taapahtuma), jotka vaikuttavat analyysikohteeseen.

Yksilökohtaiset kontekstit löytyvät, kun kysytään “mikä tämän kohteen tarina on” ja laajat kontekstit kun kysytään “mihin tarinaan tai tarinoihin tämä kohde kuuluu”.

Merkitysten arviointi ja arviointikriteerit

ANALYSOI KOHTEEN merkityksiä seitsemän arviointikriteerin avulla. Kriteerien avulla analyysikohtetta tarkastellaan eri näkökulmista, ja kriteerit myös limittyvät toisiinsa ja täydentävät toisiaan. Tarkastele kohdetta jokaisen kriteerin avulla, vaikka niiden painoarvo kohteesta riippuen on erilainen. Myös puuttuvan merkityksen kirjaaminen analyysiin on tärkeää. Huomioi jokaisen kriteerin osalta moniäänisyys eli analyysin tekemiseen osallistuvien eri toimijoiden näkemykset. Tuo analyysissa esiin myös ristiriitaiset merkitykset ja tulkinnat.

Edustavuus

Edustavuutta arvioidessasi määrittele ensin tyyppi, ryhmä, luokka tai idea, johon katsot analyysikohteen kuuluvan. Määrittele tyyppi, ryhmä, luokka tai idea suhteessa esimerkiksi aikaan, paikkaan, toimijaan tai aihepiiriin. Analyysikohte voi olla tyyppinsä, ryhmänsä, luokkansa tai ideansa yleinen tai harvinainen edustaja. Perustelee valintasi.

Mitä tyyppiä, luokkaa, ryhmää tai ideaa kohde tässä analyysissä edustaa? Mihin viiteryhmään tai kontekstiin se sijoitetaan? Mistä analyysikohte ensisijaisesti kertoo? Onko se tyyppinsä, luokkansa, ryhmänsä tai ideansa yleinen vai harvinainen tai uhanalainen edustaja? Missä mielessä se on harvinainen?

Autenttisuus

Autenttisuus voi liittyä esimerkiksi analyysikohteen materiaaliin, muotoon, ilmenemistapaan, valmistus- ja syntytapaan, käyttöön, aikaan ja paikkaan sekä kohteeseen liittyviin toimijoihin. Autenttisuus viittaa alkuperän aitouteen ja edellyttää analyysikohteen riittävän provenienssin tuntemusta. Provenienssi tarkoittaa analyysikohteen alkuperää, sekä käyttökontekstin ja omistussuhteiden historian tuntemista sen löytymisestä tai valmistuksesta nykyaikaan. Kiinnitä autenttisuuden merkitystä arvioidessasi huomiota siihen, kuinka kattavasti analyysikohteen elinkaari on tunnettu ja todennettu ja missä suhteessa kohteen alkuperäisyys on siihen, mitä sen halutaan edustavan.

Millä tavoin analyysikohteen materiaali, muoto, tekotapa tai käyttö tekevät siitä autenttisen? Millä tavoin autenttisuus ilmenee analyysikohteen suhteessa ai-

kaan, paikkaan tai toimijoihin? Tunnetaanko analyysikohteen alkuperä, käyttökonteksti ja omistussuhteet tai voidaanko niitä selvittää? Millaiset ne analyysikohteen koko elinkaaren osalta ovat? Ovatko tiedot luotettavia? Milloin, missä, kenen toimesta ja miksi kohde on syntynyt? Milloin, missä, miten ja mihin kohdetta on käytetty? Keitä ovat käyttäjät ja omistajat?

Historiallinen ja kulttuurinen merkitys

Analyysikohte on historiallisesti merkityksellinen, jos se välittää jotakin olennaista menneestä ajasta, paikasta, yhteisöstä tai henkilöstä. Historiallinen merkitys voi liittyä yhtä hyvin historian käännekohtiin ja vaikeuksiin kuin arjen historiaan ja tavallisiin ihmisiin. Se voi edustaa teknistä, taiteellista tai tieteellistä käännekohtaa ja sillä voi olla kyky toimia välittäjänä eri ihmisryhmien välillä. Historiallisesti merkityksellinen analyysikohte voi olla uniikki, käsityötä tai teollisesti valmistettu. Historiallisesti merkittävä voi olla myös harvalukuisesti säilynyt kohde.

Analyysikohte on kulttuurisesti merkityksellinen, jos se edustaa ja lisää ymmärrystä yksilöiden ja yhteisön jakamasta toimintatavasta, käytännöstä, käsityksestä tai arvosta. Kulttuurisesti merkitykselliseen kohteeseen liitetyt arvot ja käsitykset voivat vaihdella jopa saman kulttuurin sisällä.

Ohjeita voi soveltaa ja toteutuksessa saa olla luova.

Liittyykö analyysikohte johonkin historiallisesti (esim. kansainvälisesti, kansallisesti, alueellisesti) merkittävään aikaan, paikkaan, henkilöön, yhteisöön,

tapahtumaan, suuntaukseen tai kehityskulkuun? Mitä olennaista se kertoo näistä? Millä tavalla historiallinen merkitys välittyy? Millä tavalla analyysikohte lisää ymmärrystä kulttuurista? Onko se hyvä esimerkki historiallisesti tai kulttuurisesti merkittävästä objektityypistä?

Elämyksellinen ja kokemuksellinen merkitys

Elämyksellinen tai kokemuksellinen merkitys voi pohjautua analyysikohteen fyysiseen olemukseen tai sen tietosisältöön ja ilmetä esimerkiksi positiivisena tai negatiivisena esteettisenä, nostalgisena, emotionaalisenä tai älyllisenä elämyksenä tai kokemuksena. Elämyksellistä tai kokemuksellista merkitystä arvioidaan kohteen potentiaalilla herättää katsojassa tai käyttäjässä (voimakkaita tai mieleenpainuvia) reaktioita, esimerkiksi tunteita, muistoja ja muistelua tai tarjota aineksia identiteettien rakentamiseen. Elämyksellistä ja kokemuksellista potentiaalia lisäävät analyysikohteen tai kokoelman tunnettu aitous ja autenttisuus.

Millaisia elämyksiä analyysikohte tuottaa tai voi tuottaa? Miten sen kokeminen ilmenee? Miten sen

synnyttämät yksilölliset tai yhteisölliset kokemukset ja elämykset voivat lisätä hyvinvointia ja rakentaa identiteettejä?

Yhteisöllinen merkitys

Yhteisöllistä merkitystä arvioidaan kiinnittämällä huomiota siihen, onko analyysikohte edelleen erityinen ja tärkeä tietyille yhteisölle tai ryhmälle, jonka voi nimetä. Yhteisöllinen merkitys välittyy esimerkiksi hengellisten, poliittisten, sosiaalisten tai kulttuuristen ilmausten kautta. Yhteisöllinen merkitys liittyy usein yhteiseen muistiin, identiteettiin, yhteenkuuluvuudentunteeseen tai käsitysten ja kokemusten jakamiseen. Joillakin kohteilla voi olla esimerkiksi symbolista merkitystä tietyille yhteisölle. Analyysikohteen yhteisöllinen merkitys ei aina ole ilmeinen, mutta se tulee usein esille siinä tilanteessa, kun kohde on jollakin tavalla uhattuna. Yhteisöllisesti merkittävien kohteiden avulla museolla on mahdollisuus rakentaa pysyviä, pitkäkestoisia suhteita sen käyttäjiin ja sidosryhmiin.

Onko analyysikohteella elävä yhteys johonkin yhteisöön tai ryhmään? Miksi se on yhteisölle tärkeä? Miten merkityksellisyys ilmenee ja miten kohdetta pidetään elävänä? Sisältyykö siihen muistoja, uskomuksia, tapoja, perinteitä ja tarinoita, jotka ovat yhteisölle tärkeitä?

Ideaalitila

Ideaalitila on se analyysikohteen tila, jossa siihen liitetyt merkitykset tulevat parhaiten esiin. Ideaalitila on valinta, ja se on aina jokin kohteen todellisista historiallisista tiloista. Ideaalitilan käsite sopii sekä aineellisiin että aineettomiin kohteisiin. Analyysikohteen tila tai kunto on seurausta sen käyttö- ja museohistoriasta sekä materiaalien vanhenemisestä. Arvioi nykytilaa tai -kuntoa suhteessa analyysikohteen ideaalitilaan, ja ideaalitilan saavuttamiseen ja ylläpitämiseen tarvittavia resursseja sekä analyysikohteen elinkaariennustetta suhteessa kohteen hyödynnettävyyteen, käyttöön ja säilytysolosuhteisiin.

Mikä on analyysikohteen ideaalitila(t)? Onko kohde saatettavissa sellaiseen kuntoon, joka vastaa sen ideaalitilaa?

Hyödynnettävyys ja käytettävyys

Analyysikohteen hyödynnettävyyttä ja käytettävyyttä arvioidessasi lähtökohtana on kohteen käyttöpo-

tentiaali eli merkityksellisyys esimerkiksi lähde- tai tutkimusaineistona, opetus- ja näyttelymateriaalina, museon vetovoimatekijänä tai inspiraation lähteenä uusille tuotteille tai palveluille nyt tai tulevaisuudessa, paikallisesti, kansallisesti tai kansainvälisesti. Arvioi hyödynnettävyyttä ja käytettävyyttä myös suhteessa museon toiminta-ajatukseen, muihin kokoelmiin, kokoelmapolitiikkaan ja resursseihin. Hyödynnettävyyttä ja käytettävyyttä voivat vähentää esimerkiksi puutteelliset kontekstitiedot, fyysiset ominaisuudet ja niiden aiheuttamat rajoitteet ja riskit sekä analyysikohtetta koskevat sopimukset ja niiden ehdot.

Onko analyysikohte hyödynnettävissä tai käytettävissä nyt tai tulevaisuudessa? Miten se on hyödynnettävissä tai käytettävissä? Onko kohteen käyttöpotentiaali suhteessa sen tallennuksen, hoidon, säilytyksen ja hallinnoinnin vaatimiin resursseihin tai turvallisuuteen?

Merkityslausunto

TIIVISTÄ ANALYYSI kirjalliseksi merkityslausunnoksi esimerkiksi osaksi kohteen luettelointitietoja. Jos merkityslausunto on ainoa kohteesta julkaistava dokumentti, kuvaile analyysikohte lausunnon alussa. Merkityslausunnossa perustellaan miksi ja millä tavalla kohde on merkityksellinen, ja miten merkityksellisyys lisää sen käytettävyyttä ja hyödynnettävyyttä, joten siinä mainitaan vain ne kriteerit, jotka tuottavat analyysikohtelle merkitystä. Merkityslausuntoon kirjataan lausunnon tekijä(t) ja analyysikohteen

merkityksen määrittelyyn osallistuneet toimijat, hahuttaessa myös keskeiset lähteet. Merkityslausunto päivätään, jotta uuden tiedon tai toimijoiden myötä mahdollisesti muuttuva tulkinta kohteen merkityksistä on myöhemmin erotettavissa aiemmista tulkinnoista.

Suosituksien ja ohjeiden

TARVITTAESSA KIRJAA merkitysanalyysin ja -lausunnon pohjalta analyysikohteen hallintaa, hoitoa ja käyttöä koskevia suosituksia, toimenpiteitä ja ohjeita.

Suosituksia, toimenpiteitä ja ohjeita voivat olla esimerkiksi tallennus- tai poistopäätös, konservointisuunnitelma ja säilytysohje, jne. Merkitysanalyysi voi myös osoittaa, että analyysikohteseen täytyy jatkossa kohdistaa enemmän tutkimusta.

Onnistunut merkitysanalyysiprosessi sopii tekijöilleen, analyysikohteeseen ja analyysin tavoitteisiin.

Merkityslausuntoja

& ANALYSOINTIKOKEMUKSIA

Vrouw Maria

Merkityslausunto 30. 11. 2014

ANALYYSIN TEKIJÄ EERO EHANTI

KAUPPALAIVA VROUW MARIA upposi vuonna 1771 matkallaan Amsterdamista Pietariin. Se kuljetti normaalin kauppavaralastin lisäksi arvomaalauksia Katariina Suurelle. Hylky löytyi vuonna 1999 Saaristomeren kansallispuistosta, jonka jälkeen sen nostosta ja kaivauksista on keskusteltu, riitaisastikin. Toistaiseksi Vrouw Mariaa on tutkittu kansainvälisten yleissopimusten ja suositusten viitoittamin keinoin lähinnä kajoamatta ja in-situ. Tarina on myös kerrottu suurelle yleisölle julkaisuissa ja näyttelyssä.

Vrouw Maria oli käytännöllinen ja maksimaalisen lastitilan ehdoilla suunniteltu pienelle miehistölle soveltuva kauppalaiva, jollaisia Itämerellä purjehti runsaasti. Hylyn historiallinen ja kulttuurinen merkitys syntyy osaltaan tavanomaisuudesta; se edustaa hyvin 1700-luvun kauppamerenkulkua, etenkin Itämeren osalta, mutta myös globaalisti, koska monet kuljetettavista kauppavararoista olivat peräisin kaukomaailta. Tavanomaisuutensa kautta, samoin kuin hyvän säilymisasteensa ansiosta, se on myös edustava esimerkki laivanrakennuksesta, jollaisena se edustaa Hollannin kauppamahdin viime hetkien pitkälle hioutunutta merikaupan logistiikkaa. Haaksirikkoon johtanut tarinakin vaikuttaa tyypilliseltä. Arkistolähteistä on löydetty nykynäkökulmasta kiehtova, mutta aikalaisten silmin tavanomainen proseduuri meriselityksineen ja vakuutusselvittelyineen. Saman kohtalon kokivat monet muutkin laivat, joiden hylkyjä on paikallistettu runsaasti samoilta vesiltä, useat pitkälti Vrouw Mariaa vastaavia niin fyysisen muotonsa ja kuntonsa kuin sisältönsä ja kontekstiensa puolesta. Esimerkkinä mainittakoon varsin kuuluisa St. Mikael.

Vrouw Marian kulttuurinen merkitys kasvaa sen lastin joukossa olleiden Pietariin matkalla olleiden rahallisesti ja taiteellisesti arvokkaiden taideteosten ansiosta, joiden takia tapauksesta käytiin vilkasta diplomaattista kirjeenvaihtoa. Aluksen mukana uponneisiin maalauksiin, lähinnä Hollannin kultakauden mestariteoksiin, liittyvät arkistolähteet tuovat mukaan eurooppalaisen taidekaupan ulottuvuuden. Ne myös sitovat Vrouw Marian osaksi Katariina Suuren pyrkimyksiä vahvistaa asemaansa valistuksen edustajana kilpailijoita vaikuttavamman taidekokoelman välityksellä. Statuksenhakuun liittyi kirjeenvaihto

valistusfilosofeihin, joista Voltaire murehtii kirjeessään Katariinalle kyseisten maalausten kohtaloa ja Denis Diderot liittyy taidekauppojen järjestelyihin. Tämä tuo esiin Vrouw Marian laajemman historiallisen kontekstin, eli myöhäisen valistusajan sivistyneen Euroopan.

Yhteisöllisyysnäkökulma vie ajatuksen aluksen lähtöpaikkaan eli Hollantiin, jonka kauppamahdin historiaan Vrouw Maria ilman muuta kuuluu, sekä määränpään Venäjälle, jonka valistusajan nousukautteen se myös vahvasti liittyy. Hollantilaisille tämä hylky on yksi esimerkki ympäri maailmaa levittäytyneen kauppamahdin loiston päivistä. Jos puhutaan hyllyssä olevista esineistä, sellaisia luultavasti on varsin kattavasti Alankomaiden museoissa. Ehkä siitä johtuen Vrouw Maria ei ole siellä herättänyt kovinkaan suuria tunteita. Toisin on Venäjällä, jossa hylyn symbolista arvoa kansakuntaa rohkaisevana positiivisen tarinana suuruuden päivistä on haluttu hyödyntää, pontimena ajatukset hylyn nostosta ja taidearteiden pelasta-

misesta. Suomalaiset aikalaiset eivät juurikaan liittyneet alukseen, lukuun ottamatta saariston asukkaita, jotka osallistuivat uppoavan laivan pelastusyrityksiin sekä Turun virkamiehiä, jotka osallistuivat haaverin jälkeisiin selvityksiin. Toisaalta tällaista globaalin

kaupan edustajaa ei tarvitse katsoa minkään kansakunnan silmälasien läpi. Yhteiseurooppalaisen historian äärellä tässä ollaan. Lisäksi sijainti ratkaisee, hylky on nyt Suomen vastuulla ja hyödynnettävissä. Tästä lähtökohdasta hylyn löytäjien ja lukuisten muiden ajatukset hylyn nostosta ovat hyväksyttävissä. Pohjoisen Itämeren rantavaltioiden kesken yhteisöllistä ylpeyttä voi tuntea siitä, että juuri täällä puiset hylkyt säilyvät näin hyvin.

Taidekauppoja, valistuksen salonkitunnelmia ja merihädän dramatiikkaa sisältävässä tarinassa on elämyksellisyyttä, jota lisää aarrelaivan ansaittu maine. Sukelluskohteena ehjä hylky olisi erittäin elämyksellinen, jos sinne vain saisi sukeltaa. Tästä päästään saavutettavuuteen ja käytettävyyteen: erityisen suojavyöhykkeen saanut hylky sijaitsee vaikeasti saavutettavassa paikassa, tarkoin rajoitetulla luonnonsuojelualueella, johon urheilusukeltajilla ei ole asiaa. Niinpä kohteen käyttö ja hyödyntäminen on rajoittunut ammattilaisten tutkimuksiin. Toisaalta tutkimustietoa on

Hylyn historiallinen ja kulttuurinen merkitys syntyy osaltaan tavanomaisuudesta.

Kuva Anna Ehanti, piirros Tiina Miettinen, kuvankäsittely Timo Kilpeläinen.

hyödynnetty ja jaettu julkaisuissa ja hiljattain myös näyttelyssä, johon sisältyi hylystä ja sen ympäristöstä tehty suurikokoinen 3D-simulaatio, joka teki kohteen saavutettavaksi sukellustaidottomille näyttelyvieraille. Tällainen lähestymistapa parantaa kohteen säilyvyyttä, koska Vrouw Maria tosiaan makaa suotuisissa ympäristöolosuhteissa. Tämä suhteellinen stabiliteetti rikkoontuisi kaivauksissa tai koko hylyn nostossa, joiden kautta toisaalta kohdetta voitaisiin hyödyntää massoja vetävänä elämyksellisenä museokohteenä samaan tapaan kuin Vasa-museossa Tukholmassa, joka on Pohjois-Euroopan suosituin museo. Hylkymuseon

potentiaali matkailuvalttina on valtaisa. Toisaalta valtaisia ovat myös sen edellyttämät resurssitkin. Tässä korostuu yksi museotyön paradokseista – kohde säilyy parhaiten, jos sen sinetöi pimeään ja kylmään ihmisten ulottumattomiin. Mutta onko siitä sitten riittävästi hyötyä tutkimukselle saati sitten elämyksiä janoavalle suurelle yleisölle?

P.S. Mitä on museoesine ilman tarinoita, jotka liittävät sen aikoihin, paikkoihin, henkilöihin ja tapahtumiin, kaukana menneessä ja nykyhetkessä? Minulle merkitysanalyysi liittyy tarinankerrontaan.

Kuinka monta muistoa mahtuu metsureiden Hiaceen?

*Merkityslausunto 2.11.2014 Rovaniemi /
3.12.2014 Punkaharju*

ANALYYSIN TEKIJÄT METSÄNHOITOESIMIES **TIMO ARI**, METSÄNHOITOESIMIES **PERTTI UURTAMO**, METSURI **HANNU HEIKKILÄ**, METSURI **REIJO HEIKKILÄ**, METSURI **TEPPO PELTONEN** JA METSURI **SAULI SUOPAJÄRVI**, METSÄHALLITUS SEKÄ INTENDENTTI **LEENA PAASKOSKI** JA AMANUESSI **SARI JANTUNEN**, LUSTO – SUOMEN METSÄMUSEO

KOHTEEN OMISTAJA LUSTO – SUOMEN METSÄMUSEO

ANALYYSINÄKÖKULMINA KULTTUURIHISTORIA, NOSTALGIA

LÄHTEINÄ KÄYTTÄJIEN MUISTITIETO, TOYOTA HIACEN ASIAKIRJAT JA AJOPÄIVÄKIRJA

METSURIAUTO TOYOTA HIACE vm. 1989 oli metsureiden kuljetusautona vuosina 1989–2010, ensimmäiset viisi vuotta Veitsiluoto Oy:ssä ja sen jälkeen Metsähallituksessa. Toyota Hiace siirtyi Metsähallitukselle vaiheessa, jossa Veitsiluoto Oy muiden metsäyhtiöiden tapaan luopui metsäomistuksesta. Samassa yhteydessä oman metsurityövoiman ja kuljetusautojen pitäminen tuli tarpeettomaksi. Jo aikaisemmin metsäyhtiöiden puukorjuu oli siirtynyt monitoimikoille, mikä myös vaikutti oman metsurityövoiman tarpeellisuuteen. Metsähallituksessa autoa käytettiin Länsi-Lapin metsätiimin Meltauksen ja Rattosjärven metsuritiimeissä. Sen Metsähallituksen aikainen käyttö on merkitty ajopäiväkirjaan. Auton ensimmäinen kuljettaja Metsähallituksessa oli Mauri Pokka, auton siirtyessä Rattosjärven metsuritiimiin kuljettajana oli Pauli Mänty vuoteen 1999 asti, ja loppuajan kuljettajana toimi Reijo Heikkilä. Kuljettaja valikoitui yleensä sen mukaan, kenellä sattui olemaan ajokortti. Yksityisajokortin lisäksi kuljettajalta vaadittiin erillinen valtion auton ajolupa, jonka myönsi Metsähallitus. Autolla liikkuneeseen metsuriporukkaan kuuluivat mm. metsuri Hannu Heikkilä, metsuri Reijo Heikkilä ja metsuri Teppo Peltonen, jotka kaikki osallistuivat myös auton merkitysanalyysin tekemiseen.

Auto on lähes alkuperäisessä kunnossa viimeisen työmaa-ajon jäljiltä: noin kahden vuoden seisonta-aikana se on vain vähän kärsinyt taivasalla olost. Nykykunto kuvaa hyvin sen käyttöikä. Se on myös ideaali-

tilassaan, siinä asussa kuin se oli metsurikäytössä, eikä autoon ole tarvetta tehdä sisätilojen, kattokourujen ja tiivisteiden saumojen puhdistuksen lisäksi mitään muutoksia. Autolla olisi ollut vielä kysyntää yksityiskäytössä porotaloudessa.

Auto edustaa vuosien 1990–2010 metsureiden kuljetuskalustoa. Toyota Hiace on metsuriautojen joukossa tosin jossain määrin poikkeava niin merkkinsä kuin maastokelpoisuutensa vuoksi (neliveto). Tavanomaisemmat autot tässä käytössä olivat takavetoisia Ford Transiteja. Nelivetoisuutensa takia Toyota Hiacea oli jääty myös kaipaamaan.

Metsuriauton historiallinen merkitys kiteytyi ilmaukseen ”Hiacen aika”.

Metsuriautot olivat osa metsätyön ja metsureiden sosiaalisen aseman rakennemuutosta. Metsätyön murroksessa 1970-luvulla metsurit siirtyivät kämppämajoituksesta kotimajoitukseen tai työnantajan tarjoamiin tai rakennuttamiin asuntoihin kyläkeskuksissa lähelle palveluita. Tällöin työmaakuljetusten ratkaisuksi tulivat työnantajan hankkimat metsuriautot. Autokunnat koostuivat kyläkunnittain saman kylän metsureista. Nykyisin metsureita on huomattavasti vähemmän kuin 1970-luvulla, mutta edelleen pienentyneet metsuriryhmät kulkevat työmailla pääasiassa metsuriautoissa. Metsuriauto on kuitenkin Pohjois-Suomen katoavaa metsäperinnettä. Seuraavan kymmenen vuoden sisällä ei todennäköisesti ole enää tarvetta sellaisiin metsuriautoihin kuin mitä tämä Toyota Hiace edustaa. Metsuriauton historiallinen merkitys kiteytyi käyttäjien puheessa ilmaukseen ”Hiacen aika”, jolla kuvattiin yhtä metsätyön kämppämajoitusten jälkeistä

Kuva Timo Ari, Mia Sivula, kuvankäsittely Timo Kilpeläinen.

ja nyt jo lähes päättymässä olevaa aikakautta. Tämän aikakauden kokemukset ovat tunnistettavia ja jaettuja metsäalalla laajemminkin, osana 1900-luvun lopun ja 2000-luvun alun metsätöiden kulttuuria.

Metsuriautolla on merkittävää nostalgista elämyksellistä merkitystä, joka on säilynyt sen käyttäjien muistoissa, ja jota voidaan muistoja tallentamalla välittää myös muille. Nostalgia ilmenee toisaalta keinoina herättää henkiin kokonainen aikakausi yhden esineen avulla, toisaalta auton käyttäjien vanhojen hyvien aikojen ja työtovereiden muisteluna. Muistot kiinnittyivät myös autoon liittyviin aistikokemuksiin: tupakoinnin, hien, pihkan, bensen ja teräketjuöljyn autoon piintyneeseen hajujen sekoitukseen, joka ”on varmaan vieläkin aistittavissa auton sisällä”. Metsureiden kokonnutua muistelemaan ja analysoimaan autoaan heräsivät henkiin nimenomaan välähdyksenomaiset muistot, yhdessä jaetut kokemukset ja niistä syntyneet tarinat. Ne kiinnittyivät selvästi myös metsuriauton yhteen keskeiseen kontekstiin, pohjoisuuteen.

”Toyota Hiacen saaminen metsureiden kuljetusautoksi aikaisemmin käytössä olleen Ford Transitin tilalle koettiin tietyllä tavalla edistykseksi. Nelivetotakasi vaivattoman pääsyn työmaille huonoissakin tieolosuhteissa ja Transitin työnöt jäivät historiaan. Ehkä työmatkat tulivat yksitoikkoisemmiksi, kun yllätyksellisyys puuttui? Toki matkalle mahtui erilaisia

yhteensattumia ja läheltä piti -tapauksia talvisilla, kapeiksi auratuilla metsäautoteillä. Puutavararekat ja muut kuljetusautot olivat riski kolareille. Matkapuhelimien yleistyessä liikenteestä voitiin varoittaa etukäteen. Pahimmilta vältyttiin.”

”Eräs läheltä piti -tapaus sattui, kun porokuljetusauto oli pysäköitynä mäen alle keskelle tietä. Metsuriauton edessä ajoi pienempi Metsähallituksen auto, sen perässä Hiace, tie oli luminen ja liukas. Pienemmän auton kuljettaja huomasi poroauton ja paniikkijarrutuksella sai autonsa pysähtymään noin metrin päähän poroautosta. Koko ajan hänen mielessään takoi, milloin Hiace rysähtää hänen autonsa perään. Taustapeilistä seuraten hän näki, miten Hiace lähestyi kylkimyrryä pikkuautoa kohti, kohta rysähtää, mutta ei rysähtänyt, Hiace pysähtyi hilkkua vaille osumaa.”

”Eräänä talvena oli pitkään kovat pakkaset. Piti lähteä Rovaniemelle tiimipalaveriin, mittari näytti -50 astetta. Hiace hyrähti vaivatta käyntiin. Risteykseen tultaessa Reijo huomasi, ettei auto tahtonut kääntyä. Ei auttanut muuta kuin hidastaa kävelyvauhtiin ja kääntää rattia ”kahdella kädellä”. Etupenkillä kuljettajan vieressä istunut kaveri piti jääraapalla tuulilasia puhtaana kuurasta, mitä muodostui porukan hengityksestä.”

”Ennen autojen savutonta aikaa autossa tupakoitiin. Yleensä heti autoon istuuduttua laitettiin ”nortit” pa-

lamaan. Vastalauseita ei hyväksytty. Tupakoimattomat saivat seisoskella ulkona tupakoinnin ajan auton seisossa parkissa, jos ei kyyti muuten kelvannut. Myöhemmin osat vaihtuivat, kun työnantajalta tuli määräys, ettei autossa tupakoida.”

”Keskustelunaiheet autossa olivat yleensä ajankoh- taisten tapahtumien ympärillä. Poliitikasta ei juuri- kaan puhuttu muuten kuin vaalien aikana. Urheilu oli yleisin puheenaihe, olihan porukassa Heikkilän Han- nu, maajoukkue-tason valmentaja. Doping ja menestys tai epäonnistuminen olivat yleisimmät urheilun pu- heenaiheet. Porukka oli sen verran vakiintunutta, ettei viikonlopun allakaan enemmälti puhuttu viinasta ja naisista.”

Koska autosta on juuri tullut museoesine ja sen käyttäjistä osa on edelleen työssä Metsähallituksella, esine saa museossa erityisiä yhteisöllisi- sä merkityksiä. Metsuriauton liittämisen huomionosoituksena ja arvostuksena suomalaiselle metsätyölle. Museoimi- sen nähtiin nostavan Metsähallituk- sen Rattosjärven metsuritiimin osaksi metsä- kulttuuriperintöä. Arjen työn ja työmatkojen kostea metsureiden jutus- telun, tupakan, hien, pihkan, bensan ja teräketjuöljyn kyllästävä metsuriauto Toyota Hiace ja sen 335476 ki- lometriä muuttuvat yhden aikakauden tunnuksiksi ja osaksi kansakunnan yhteistä merkityksellistä muistia.

P.S. Metsähallitus tarjosi tätä metsuriautoa Lustolle tallennettavaksi vuonna 2014. Museossa keskustelim- me aluksi siitä, onko Toyota Hiace vain ”tavallinen” Toyota Hiace vai voiko se museointiprosessissa yksilö- ja laajemman kontekstinsa kautta muuttua metsä- kulttuurin kannalta merkitykselliseksi museoesineeksi. Kun tallennuspäätös sitten oli tehty, kolme Metsähallituksen

Museoimisen nähtiin nostavan Metsähallituksen Rattosjärven metsuri- tiimin osaksi metsä- kulttuuriperintöä.

metsuria sai esimieheltään kirjallisen työmääräyksen: ”Tehtävänä on saatella hyvin ja kunniakkaasti palvel- lut työauto Toyota Hiace viimeiselle matkalle Rova- niemeltä Suomen Metsämuseo Lustoon. Auto siirtyy samalla osaksi suomalaista metsä- kulttuuriperintöä. Auton mukana myös sen viimeiset matkustajat, jos- kaan eivät fyysisesti vaan tiukasti kulkuneuvoon pint- tyneinä kuin pihka metsurin työ- kampeisiin.”

Museo päätti pyytää auton käyttäjiä, Metsähalli- tuksen metsureita, analysoimaan tallennuskohdettaan ja sen merkityksiä itse. Metsänhoitoesimiehille ja met- sureille annettiin ohjaavia kysymyksiä, näkökulmia ja merkitysanalyysimenetelmän arviointikriteerit, ja he kokoontuivat yhdessä keskustelemaan ja muistelemaan metsuriautoa. Tilaisuudessa ei ollut museon väkeä, mutta keskustelua ohjasi toinen metsänhoitoesimie- histä, jolle sekä oman organisaation työt ja ihmiset että Luston toiminta olivat tuttuja. Lähes kolmetuntinen muistelu- tilanne ja analyysikeskustelu tallennet- tiin. Läsni ollut toimittaja kirjoitti siitä jutun Metsähallituksen omaan lehteen. Keskustelun ohjaaja keräsi analyysin ainekset yhteen ja museo muotoili sen pohjalta esineen merkityslausunnon.

Käydyssä keskustelussa metsuriauto oli vuoroin pääosassa, vuoroin sivuosassa. Se kokosi joukon yhteen leirinuotion tavoin, mutta keskustelun kuluessa nuotio- ta tärkeämmäksi nousi mielenkiintoisella tavalla itse nuotiopiiri. Vaikka miehet muistelivat paljon Hiacea, muisteluiden keskiössä oli erityisesti ”metsuriauton aikakausi”, metsureiden työ, näkemykset ja arviot työurasta sekä työssä koettu yhteisyys. Metsuriauton analyysi toi selkeästi esiin esineen historiallisen merkit- tävyyden, mutta myös museoesineen kenties kiinnosta- vimman olemuksen muistojen, elämysten, merkitysten ja tarinoiden synnyttäjänä.

Tuhkimotarina

Merkityslausunto 24. 10. 2014

ANALYYSIN TEKIJÄ HEIKKI HÄYHÄ

LÄHTEINÄ BARCK, PEKKA 2003. *FINLANDS SEGELJAKTER*. LITORALE; GÖTEBORGS KUNGL. SEGEL SÄLLSKAP. *MINNESKRIFT VID 75-ÅRSJUBILEET 1935*. WALD ZACHRISSONS BOKTRYCKERI A.-B. GÖTEBORG; KUNGLIGA SVENSKA SEGEL SÄLLSKAPET. ÅRSBOK 1904–1927; KSSS ÅREN 1930–2005. *ETT SEGELSÄLLSKAP I TIDEN*. STOCKHOLM: BOKFÖRLAG MAGNUS ULLMAN; *NORDENS BÅTAR. DEL I*. 1939. STOCKHOLM: LINDFORS BOKFÖRLAG AB; THELANDER, PER 1991. *ALLA VÅRA SKÄRGÅRDSKRYSSARE*. FÖRLAGET BÅT & SKÄRGÅRD.

VALITSIN MERKITYSANALYYSIN kohteeksi osamistamani purjeverneen. Vene on huonossa kunnossa, ja yritän merkitysanalyysin avulla selvittää ajatuksiani sen suhteen. Veneen pelastaminen tuntui järkevältä ja tarpeelliselta teolta vuonna 2012, mutta veneen kunnostaminen on ollut hidasta, eikä se ole edennyt haluamallamme tavalla.

Veneen historian selvittäminen on ollut kiinnostavaa. Tiedonmurusista piirtyy melko täydellinen kuva, joskin aukkoja veneen omistajahistoriassa on edelleen. Cendrillonin selviämistarina on hämmästyttävä – harva vene selviytyy kölin menetyksestä. Cendrillon on kokenut muutoksia vuosien varrella. Piirustuksista voidaan kuitenkin todeta, että runko on säilynyt aluperäisessä muodossaan.

Cendrillon on harvinainen 1800-luvun lopun purjeverne, se edustaa hyvin Albert Anderssonin suunnittelemaa, tuolloin suosiossa ollutta huvi- ja kilpaveneilyyn soveltuvaa venetyppiä. Cendrillon kertoo ajasta, jolloin johtajat ja tukkukauppiat tilasivat tämänkaltaisia veneitä. Tilat olivat pienet ja askeettiset, purjepinta-alaa oli reilusti, ja purjehdus reippaassa tuulessa oli märkää. Moottoria ei tietenkään ollut, vaan kaikki rantautumismanööverit piti hallita purjeilla. Yli sadassa vuodessa veneiden koko ja mukavuus on kasvanut huomattavasti, materiaalikin on vaihtunut lasikuituun. Purjehtiminen ilman moottoria ei taida käydä kovin monen purjehtijan mielessä.

Purjehtiminen vanhalla, nykymittapuun mukaan matalalla veneellä on elämys. Vesi on lähellä, ja vauh-

din voi tuntea. Vene reagoi herkästi ohjausliikkeisiin ja kulkee hyvin kevyelläkin tuulella. Ideaalitulassaan Cendrillonin purjehti kahvelitakiloituna Suomenlahdella, tarjoten iloa ja elämyksiä kaikille klassisista purjeverneistä kiinnostuneille.

Pursiseurat ylläpitävät veneilykulttuuria, joka monessa muodossa tiivistyy vanhoissa veneissä. Omistajat, kilpailut, retket ja ennen kaikkea hauskat sattumukset, joita kerrotaan eteenpäin uudelleen ja uudelleen, muodostavat osan pursiseurojen aineettomasta kulttuuriperinnöstä.

Cendrillonin kautta voimme myös havainnollistaa ja ymmärtää veneiden ja varusteiden kehittymistä. Puiset purjeverneet olivat vähällä hävitä Suomesta lasikuituveneiden tullessa markkinoille. Kilpailutoiminta tyrehtyi ja moni hyväkuntoinenkin vene jäi heitteille ja tuhoutui. Paljon veneitä myytiin myös Ruotsiin. 1990-luvulla suunta kääntyi. Ja monia veneitä on ostettu takaisin. Vähitellen kilpailutoiminta saatiin käyntiin, ja veneitä korjataan aktiivisesti. Tämä on myös luonut työpaikkoja veneenveistäjille. Lienee samantekevää onko Cendrillon Suomessa vai Ruotsissa. Purjehduskulttuurimme on samankaltainen, ja purjehdusyhteys maittemme välillä on aina ollut tiivis.

Laajemmassa kontekstissa Cendrillon kertoo huvi-veneilyn historiasta, veneenrakennuksesta, pursiseurojen toiminnasta ja yhteisöistä, jotka haluavat säilyttää ja käyttää vanhoja puuveneitä.

P.S. Ajatukset selvisivät. On se korjattava.

Kuva Tommi Tikanoja ja yksityiskokoelma, kuvankäsittely Timo Kilpeläinen.

Oi muistatko?

Merkitysanalyysi 10. 11. 2014

TEKIJÄ REETTA KARHUNKORVA

KOHTEEN OMISTAJAT SIMO JA TARJA HEIKKILÄ

NÄKÖKULMINA ELÄMÄNHISTORIA, TEKSTIILITAITEEN JA KÄSITYÖN HISTORIA, 1920- JA 1930-LUKUJEN HISTORIA, JÄLLEENRAKENNUSKAUDEN ASUTUSHISTORIA

LÄHTEINÄ KARHUNKORVA, REETTA & ANNE VESANTO (TOIM.) 2005. MUURAHAISEN POLKUJA JA HARAKANVARPAITA. PÖYTÄLIINOJA SUOMEN KÄSITYÖN MUSEON KOKOELMISTA. JYVÄSKYLÄ: SUOMEN KÄSITYÖN MUSEO; KOLU, MARJO ET AL. (TOIM.) 2007. RYIJY ESILLÄ. RYIJYT SUOMEN KÄSITYÖN MUSEON KOKOELMISSA. JYVÄSKYLÄ: SUOMEN KÄSITYÖN MUSEO; KÄSITYÖN JA RYIJYJEN HISTORIAAN LIITTYVÄÄ YLEISTÄ KIRJALLISUUTTA; KOTILIEDEN KÄSITÖITÄ N:O 9, 1933; KOTILIEDEN JOULU 1933; SUOMEN KÄSITYÖN MUSEON ESI-NEKOKOELMA, PIIRUSTUSREKISTERI JA RYIJYTIETOKANTA; FIN-

NA-TIEDONHAKUPALVELU; IITIN RYIJYJEN KIRJO -NÄYTTELY 2012 -VERKKOSIVUT; LOHJAN SEURAKUNNAN VERKKOSIVUT; LOHJAN RAKENNETUN YMPÄRISTÖN INVENTOINTILUETTELO 2007; MUSEOVIRASTON VALTAKUNNALLISESTI MERKITTÄVÄT RAKENNETUT KULTTUURIYMPÄRISTÖT RKY -SIVUSTO, LOHJA, LOHJAN KIRKKO YMPÄRISTÖINEEN; MUSEOT ONLINE-HAKUPORTAALI; AIRA HEIKKILÄN HAASTATTELU 16.3.2005; MINNA, OSSI JA SIMO HEIKKILÄN HAASTATTELU SYKSYLLÄ 2014.

KOHTEENA ON RUOVEDEN Hanhonkylässä sijaitsevan lapsuudenkotini, Karhunkorva-nimisen rintamamiestalon olohuoneen seinällä riippuva *Oi muistatko* -ryijy. Ryijyn on valmistanut vuonna 1950 rakennettua Karhunkorvaa var-ten sen ensimmäinen emäntä, isoäitini, taiteilija Aira Heikkilä (os. Ilosalo, s. 1920 – k. 2013) vuonna 1949. Hän kävi kutomassa ryijyn kaksi ensimmäistä lasta mukanaan kotiseudullaan Etelä-Pohjanmaan Teuval-la, Ketolan tilalla, jossa hän oli kunnan sijoittamana kasvanut 11-vuotiaasta täysi-ikäiseksi. Isoäitini lapsuudenperhe oli hajonnut eri suuntiin äidin kuoltua keuhkotautiin.

Ryijyntekomatka Ruovedeltä Teuvalle oli pitkä ja työläs, noin 200 kilometriä. Aira odotti samaan aikaan kolmatta lastaan. Ketolan emäntä oli laittanut kangaspuihin loimilangat valmiiksi, ja yhdessä kutoen ryijy valmistui nopeasti. Samaan loimeen tehtiin samanlainen ryijy myös Ketolan omalle tyttärelle. Ryijymalleja oli sodan jälkeen huonosti saatavilla, ja tämä malli oli saatu kotikylän kansakoulun opettajalta. Sodanjälkeisessä materiaali-pulassa ryijyyn käytettiin kuolleen lampaan nahkasta nyhdedettyä kalkkivillaa ja huonolaatuista sillaa, mutta myös omien lampaiden itsekehrättyä ja -värjättyä hyvälaatuista villaa. Ryijyä pidettiin vanhan Karhunkorvan parhaan huoneen, peräkamarin, seinällä. Huonetta ei käytetty kuin vieraita kestitessä, muutoin se oli kylmänä. Pienviljelijäperheen varsinaiseen käyttöön jäi täten vain kaksi asuinhuonetta yläkerran

ollessa rakentamattomana pitkään. Talo siirtyi Airan vanhimmalle pojalle ja peruskorjattiin 1980-luvun alussa, jonka jälkeen ryijy on sijainnut Karhunkorvan olohuoneen seinällä.

Aiemmin suurin osa kodin tarvekaluista ja myös tekstiileistä valmistettiin itse käsityönä. Taidot siirtyivät sukupolvelta toiselle. Aira edusti vielä tätä aikakautta. Pienviljelijäperheen emäntänä hän valmisti mm. perheen vaatteet ja kodintekstiilit itse, ompeli räsynukkeja ja teki erilaisia nahkatöitä. Hän koristeli maalaamalla kodin huonekalut sekä monet astiat. Kaikkeen hän halusi jättää oman kädenjälkensä. Aira nautti erityisesti valmiina ostetun muuttamisesta, muokkaamisesta ja parantelusta. Kaikkei Airan tekemistä kuvasi innostus: hän uppoutui työhön. Hänestä kehittyikin itseoppinut taiteilija. Taidetta Aira teki mm. metsästä löytämistään juurakoista, kannon paloista, pahkoista, käävistä, tuohesta, naavasta ja järvestä nostamistaan liekopuista. Myös esimerkiksi taikina, kangaspalat, kivet ja vanha rautaromu olivat hänen materiaalejaan.

Oi muistatko -ryijyn suunnitteli aikanaan tunnettu, mutta sittemmin unohdettu tekstiilitaiteilija Ilona Jalava (1878–1960). Ryijymalli on julkaistu Kotilieden liitteessä Kodin Käsitöitä vuonna 1933, mutta myös muissa julkaisuissa. Ryijy on kuulunut Suomen Käsityön Ystävien mallistoon. Ryijyn Jalava omisti lohjalaisille ja aiheensa se on saanut keskiaikaisen Lohjan Pyhän Laurin kirkon katon kuvioista sekä ikkunoista.

Ryijy on elämän-historiallinen avain.

Kuva yksityiskokoelma ja Timo Kilpeläinen.

Isoäitini kutoma ryijy poikkeaa alkuperäisestä mallista siinä, ettei hän ole kutonut ryijyyyn omaa nimeään vaan ryijyn nimen Oi muistatko. Sanat viittaavat Airalle tärkeään Oi muistatko vielä sen virren -lauluun, jota hänen äitinsä lauloi lapsilleen. Äidin varhainen kuolema ja lapsuuden perheen hajoaminen eri suuntiin sekä muualle kotiseudulta joutuminen leimasivat Airan elämää loppuun asti. Aira halusi jättää kaikkeen oman kädenjälkensä, niin myös Oi muistatko -ryijyyyn. Ryijy nivoutuu osaksi kutojansa elämäntarinaa. Se on myös osa kutojansa itseilmaisua

sekä viesti jälkipolville. Ryijy on elämänhistoriallinen avain.

Edustavuus: Ryijy on yksi suomalaisten museoiden kokoelmissa ja yksityiskodeissa säilyneistä Oi muistatko -ryijyistä. Useimmat tiedossani olevista Oi muistatko -ryijyistä ovat peräisin 1930- tai 1950-luvulta. Sen sijaan muita sodan jälkeen, mutta ennen vuotta 1950 valmistettuja Oi muistatko -ryijyjä en ole löytänyt. Muihin verrattuna tämän ryijyn sekä yksilökohtaiset että laajat taustatiedot ovat poik-

keuksellisen hyvin tiedossa ja se niveltyy kutojansa elämäntarinaa poikkeuksellisen kiinnostavasti. Se liittyy myös Suomen historiassa merkittävään jälleerakennuskauteen ja kertoo osaltaan sodanjälkeisistä asuin- ja elinolosuhteista. Ryijy liittyy myös käsityön ja tekstiilitaiteen historiaan.

Autenttisuus: Ryijy on erittäin autenttinen. Sen tekijä, tekotapa, valmistuspaikka, -olosuhteet ja materiaalit sekä suunnittelija ja alkuperäinen malli tiedetään tarkasti. Ryijy on koko ajan ollut käytössä talossa, jota varten se on tehtykin ja jossa se edelleen on käytössä. Ryijy näkyy vuonna 1958 otetussa valokuvassa alkuperäisessä paikassaan Karhunkorvan peräkammarissa. Ryijy on edelleen ryijyn valmistajan suvun omistuksessa.

Historiallinen ja kulttuurinen merkittävyys:

Analyysin kohteena oleva ryijy ei sinänsä ole ainutkertainen, sillä lukuisia muitakin Oi muistatko -ryijyjä on säilynyt sekä suomalaisten museoiden kokoelmissa että yksityiskodeissa. Tämän ryijyn sekä yksilökohtainen että laajempi konteksti on kuitenkin poikkeuksellisen hyvin tiedossa, mikä nostaa ryijyn historiallista ja kulttuurista merkitystä. Kontekstinsa kautta ryijy kertoo käsityön historiasta, sodanjälkeisestä asutushistoriasta, jälleerakennuskaudesta ja pienviljelijäperheen elämästä. Ryijy kertoo elinolosuhteista 1940–1950-lukujen vaihteessa. Ryijy kiinnittyy kutojansa elämäntarinaa olennaisesti ja avaa sitä kautta myös 1920- ja 1930-lukujen historiaa ja elinolosuhteita.

Elämyksellisyys ja kokemuksellisuus: Ryijyllä on korkea elämyksellinen ja kokemuksellinen arvo liittyen sen autenttisuuteen sekä sen välittämään elämäntarinaan. Ryijy liittyy poikkeuksellisen

kiinnostavalla tavalla kutojansa elämäntarinaa. Ryijyn on kudottu keuhkotautiin varhain kuolleen äidin muisto sekä äitiään, kotiseutuaan ja sukuyhteyttään ikävöivän naisen tarina. Ryijyn on kudottu tuota kaipuuta ja nuorena kuolleen äidin muistoa ilmentävä äidin lapsilleen laulama Oi muistatko vielä sen virren -laulu. Ryijyn on kudottu myös omalla työllä raivatun asutustilan ja omin voimin rakennetun rintamamiestalon tarina.

Ideaalitila: Ryijy on ideaalitalassaan siellä, missä se on tällä hetkellä käytössä eli Karhunkorvassa, jota varten ryijy on alun perin valmistettu.

Yhteisöllinen merkityksellisyys: Ryijyllä on suuri yhteisöllinen merkitys ryijyn kutojan suvulle. Ryijyn kutoja oli koko lähipiirille varsin merkityksellinen henkilö. Hän oli värikäs ja vahva taiteilijapersoona, joka kertoi suvun tarinoita yhä uudelleen ja uudelleen. Ryijy

viestii jälkipolville kutojansa elämäkokemuksista ja elinolosuhteista.

Käytettävyys: Hyväkuntoinen ja ehjä ryijy on edelleen merkityksellinen suvulle ja on käyttökelpoinen alkuperäisessä tarkoituksessaan, seinätekstiilinä osana kodin sisustusta.

P.S. Merkitysanalyysi sai liikuttumaan. Aiemmin itselleni hieman merkityksettömästä isoäitini kutomasta ryijystä on analyysin tuloksena muodostunut avain itselleni tärkeän ihmisen elämäkokemuksiin. Ryijystä avautui uusia, koskettavia ulottuvuuksia ja ryijyn arvo nousi, kun selvisi, kuinka olennaisesti se liittyy isoäitini ja samalla sukumme tarinaan.

Ryijy kertoo elinolosuhteista 1940–1950-lukujen vaihteessa.

Sirkushevokset laukkaavat keravalalaisten sydämiin

Merkityslausunto 18.12.2014

TEKIJÄT HEIKKI HÄYHÄ JA LAURA KAUPPINEN

HEIKKI HÄIVÄOJAN ja Antero Poppiuksen Sirkusmuistomerkin (1979) analyysi syntyi osana Sirkushevokset sairastaa -hanketta, jonka toteuttivat yhteistyössä Keravan taidemuseo ja Metropolia Ammattikorkeakoulun Konservointiosasto. Hankkeeseen osallistuivat myös Keravan museo, Keravan keskuskoulun kummiluokka, Keravan julkisista veistoksista vastaava Keravan kaupunkitekniikka liikelaitos sekä laaja joukko keravalaisia. Hanke toteutettiin vuosina 2013–2014.

Sirkusmuistomerkki on yksi Keravan keskustan julkisista veistoksista. Se koostuu viidestä lasikuidusta valmistetusta karusellihevosesta. Erillisille jalustoille sijoitetut hevokset ovat liki luonnollista kokoa. Hevokset ovat väritykseltään valkoinen, harmaa, musta sekä kaksi ruskeaa. Yli 30 vuoden ratsastuskäytössä olleet veistokset olivat päässeet huonoon kuntoon. Hevosilta puuttui jalkoja ja häntiä. Niiden maalit olivat kuluneet ja rikkonaiset. Hevosissa oli naarmuja, tageja, reikiä ja sammalta. Useat kunnostukset näkyivät kerroksina hevosten pinnassa. Veistoksen taideteosstatus puuttuvine osineen oli kyseenalainen. Keravan taidemuseon ja Keravan kaupungin tavoitteena oli veistokokonaisuuden säilyttäminen, mutta huonossa kunnossaan se ei täyttänyt tehtävänsä keravalaista sirkusperinnettä kunnioittavana teoksena ja kaupunkiympäristön osana.

Veistosryhmän kulttuuriset ja historialliset merkitykset liittyvät sen kunnioittamaan keravalaiseen tivoli- ja sirkusperinteeseen. Sirkusmuistomerkin elinkaari on hyvin kattavasti dokumentoitu sekä museoiden ja tiedotusvälineiden arkistoissa että yksityisten keravalalaisten muistoissa ja valokuva-albumeissa. Sirkushevokset sairastaa -hankkeessa vuonna 2014 tuotettu Karusellihevosten kyydissä -julkaisu täydensi jo olemassa olevaa tietoa muistomerkistä, sen vaiheista ja taustasta. Muistomerkki pitää yllä myös keravalaisen sirkus- ja tivoliperinteen muistoa ja merkitystä kaupungille ja kaupunkilaisille.

Veistos toteutettiin Keravalle paikallisten aktiivien toimesta kansalaiskeräyksellä kunnioittamaan keravalaista tivoli- ja sirkusperinnettä sekä Sariola-Grönroos-suvun vuonna 1888 alkanutta huviliiketoimintaa.

Veistoksen toteuttivat kuvanveistäjä Heikki Häivöja ja Antero Poppius. Muistomerkkihevokset tehtiin muotilla, joka otettiin Sariolan suvun hallussa olleesta karusellihevosesta. Hevonen oli peräisin Messukarusellista, joka ostettiin Helsingin messuilta vuonna 1920. Tuo hevonen kulkee edelleen tivolikiertueilla Suomen tivolin tunnuksena. Sirkusmuistomerkin tekijöiden tavoitteena oli toteuttaa leikillinen veistosryhmä, josta olisi iloa erityisesti lapsille. Veistoksesta tehtiin materiaali- ja aihevalintansa kautta tietoisesti toiminnallinen, jolla lapset voisivat myös leikkiä ja ratsastaa sillä.

Sirkusmuistomerkki on olennainen osa Keravan kaupunkikuvan rakentumista nykyiselleen. Sen sijoittaminen Keravan Kauppakaaren länsipäähän sinetöi aikoinaan kiistanalaisen kävelykatuhankkeen. Taideteos ympäristöineen tarjosi levähdyspaikan kaupungin keskustassa. Sen toiminnallisuus viehätti erityisesti lapsia. Hevokset kutsuvat katsojat mukaan ”karusellileikkiin”. Veistoksen leikkimielisyys kertoo halusta tuoda iloa kaupunkikuvaan. Hankkeen aikana kootuista muistoista kävi ilmi, että hevosilla on ratsastettu jo sukupolvesta toiseen. Tärkeät ratsastushetket on tallennettu lukuisiin

kotialbumeihin. Veistoksen yhteisöllinen merkitys syntyi jo sen toteutushankkeessa. Muistomerkki oli paikallisesti tärkeä hanke, jonka toteuttamiseen osallistuivat liki kaikki kaupunkilaiset. Veistokokonaisuus toteutettiin keräysvaroin, joita saatiin mm. erilaisin tapahtumin. Keräyksen yhteydessä perustettiin myös Sirkusmarkkinat, jotka ovat edelleen vuosittainen tapahtuma paikkakunnalla. Myös veistoksen materiaalit saatiin lahjoituksena.

Lisäksi taideteoksella on edelleen vahvaa yhteisöllistä ja elämyksellistä merkitystä keravalaisille: se kuuluu kaikille kaupunkilaisille ja kaupunkilaiset kokevat sen omaksi taustastaan riippumatta. Veistosryhmä on erityisen tärkeä lapsille ja lapsiperheille, se kuuluu keravalalaisten lapsuuteen sukupolvelta toiselle ja lisää sukupolvien välistä vuorovaikutusta. Sirkushevokset ovat saavuttaneet tärkeän paikan keravalalaisten lasten mielissä. Hankkeen keräämät muistot nostivat pintaan erityisesti lapsuuden kokemuksia hevosilla

Ideaalitilassaan
hevokset kestävät
ratsastuskäytön.

Kuva Helena Kinnunen.

ratsastamisesta. Arkinen kauppareissu muuttui hevosten myötä päivän kohokohdaksi. Hevosia tultiin katsomaan myös kauempaa. Sirkusmuistomerkki on paikallinen vetovoimatekijä, joka tuottaa kaupunkilaisten keskuuteen yhteisöllisyyttä, mutta luo kaupunkitilaan myös viihtyisyyttä, kiinnostavuutta ja leikkimielisyyttä. Muistomerkkin käyttöpotentiaali sisältää paikallisidentiteetin vahvistamisen sekä historian tuntemuksen lisäämisen.

Vuonna 2014 päättyneessä kunnostuksessa hevosten jalustoja muutettiin niin, että hevosille kiipeämi-

nen on hankalampaa. Tällä toimenpiteellä pyrittiin estämään tai vähentämään ratsastusta sen turvattomuuden vuoksi. Lisäksi käytön estämisellä pyrittiin suojaamaan teoksen aineellisia merkityksiä. Veistosryhmän käytettävyys on mielestämme kuitenkin sen tärkein arvo. Ideaalitulassaan hevoset kestävät ratsastuskäytön. Veistosryhmän kuluminen ja ratsastamisesta aiheutuneiden vaurioiden korjaaminen kuuluvat sen luonteeseen.

Seitsemänvuotiaan muotokuva jätti-polaroidilla

Merkitysanalyysi 17. 12. 2014

ANALYYSIN TEKIJÄT KOKOELMA-AMANUENSSIT **SOFIA LAHTI,**
LEENA SIPPONEN JA ANNI WALLENIUS

KOHTEEN OMISTAJA SUOMEN VALOKUVATAITEEN MUSEO

NELLI PALOMÄEN teos *Inari at 7 / Inari 7-vuotiaana* (20x24-koon hopeadiffuusiovedos, ns. polaroid-kuva) sopi mielestämme merkitysanalyysin kohteeksi monista syistä. Se on uudehko kokoelmahankinta vuodelta 2012. Nelli Palomäki on suomalaisen 2010-luvun valokuvataiteen tärkeitä suunnannäyttäjiä, jonka oma ilmaisu erottuu tunnistettavana tässäkin teoksessa, vaikka taiteilija on ensimmäistä kertaa käyttänyt itselleen tuntematonta valokuvaformaattia ja välinettä. Teoksen syntyprosessin tunnemme varsin hyvin, sillä se on syntynyt museon kansainvälisen näyttely- ja yhteistyöhankkeen tuloksena, jolloin se on samalla tullut laajasti dokumentoiduksi. Se edustaa harvinaista valokuvaustekniikkaa, jonka käyttö ei ole Suomessa yleensä mahdollista. Sisällöltään ja tyyliältään se edustaa valokuvan kahta keskeistä genreä: klassista muotokuvausta ja valokuvataidetta. Teos nousi esiin myös museon henkilökunnan keskustelupiirissä tänä vuonna, kun valitsimme kokoelmien avaimia – teoksia tai kokonaisuuksia, joiden avulla voimme parhaiten kertoa museon kokoelmien luonteesta.

Edustavuus: Kyseessä on kookas mustavalkoinen originaalivedos, tekniikaltaan hopeadiffuusiovedos. Kokonsa ja tekniikkansa vuoksi se on harvinainen sekä museon kokoelmassa että koko Suomessa. Hopeadiffuusiotekniikkaa ei käytetä nykyään juurikaan muualla kuin taiteen kontekstissa. Teos on kiinnostava esimerkki tekniikan käytöstä 2010-luvulla. Teoksena *Inari at 7* edustaa museon kokoelmassa keskeistä valokuvan alaa, valokuvataidetta. Tekijälleen tyypillisesti se liittyy myös klassisen muotokuvauksen perinteeseen. Palomäki käyttää muotokuvan klassikoiden muotokieltä, mutta hänen teoksensa ovat kuitenkin samalla taiteellisesti itsenäisiä ja tyyliältään ajattomia. Tämä teos ja Palomäen samassa hankkeessa tekemät neljä muuta teosta ovat museon kokoelmassa ainoat teokset hänen tuotannostaan.

Teos on esimerkki 2010-luvun taidekäsituksesta ja -arvostuksista.

Autenttisuus: Teoksen syntyprosessi on dokumentoitu museon toimesta; teoksen alkuperä tunnetaan siis poikkeuksellisen hyvin. Myös tekijän taiteellisia intentioita on dokumentoitu. Teos on valmistunut osana museon yhteistyöhanketta, jossa Polaroidin perintöä vaaliva ja uudistava Impossible Corporation toi Suomeen lyhyeksi ajaksi erityissuuren polaroid-kameran. Nelli Palomäki oli yksi viidestä taiteilijasta, jotka valittiin käyttämään jättikameraa. Teokset olivat heti valmistuttuaan esillä museon suuressa Polaroid-näyttelyssä, ja taiteilijat, museo ja Impossible Corporation saivat kukin osansa hankkeessa syntyneistä vedoksista.

Historiallinen ja kulttuurinen merkitys: *Inari at 7* -teoksen valokuvahistoriallinen merkitys liittyy polaroid-tekniikan ja siihen liittyvän taiteilijayhteistyön historian jatkumoon. Polaroid-yhtiö teetti aikoinaan jättikameran, jota tarjottiin taiteilijoiden käyttöön. Samalla karttui Polaroidin oma taidekokoelma, josta suuri osa on nykyisin osa Westlicht-kokoelmaa. Kun Polaroid-yhtiön toiminta päättyi, Polaroidin entiset työntekijät perustivat Impossible-yrityksen, joka loi uudelleen

polaroid-kuvien teknisen formaatin ja jatkaa myös yhteistyötä taiteilijoiden kanssa sekä kartuttaa sen myötä omaa valokuvataiteen kokoelmaansa. Näin syntyvät uudet teokset ja niiden tekijät asettuvat osaksi tätä jatkumoa. Museon ja Impossible-yhteistyöhankkeessa kamera tarjottiin harvojen ja valittujen, kiinnostavina pidettyjen taiteilijoiden käyttöön. Teokset ovat siis myös esimerkkejä 2010-luvun taidekäsituksesta ja -arvostuksista. Palomäen tuotanto on osa 2000-luvun alun suomalaisen valokuvataiteen kansainvälistä menestystä, ja tämä teos on yksi suhteellisen harvoista tämän ilmiön edustajista museon kokoelmassa. Nelli Palomäki halusi kuvata jättikameralla juuri lapsuuden ja nuoruuden rajalla olevia henkilöitä, ja löysi kuvattavakseen joukon nuoria partiolaisia. Taiteilijan tapanimetä teoksensa, myös tämä, kuvattavan etunimen ja iän mukaan, kiinnittää ne tiiviisti syntyhetkeensä,

Kuva Nelli Palomäki ja Heikki Pölonen, kuvankäsittely Timo Kilpeläinen.

toisaalta kyseisten henkilöiden omassa elämässä, toisaalta kuvauksina nuoruudesta 2010-luvun Suomessa.

Elämyksellinen ja kokemuksellinen merkitys: Teoksen koko voi lisätä katsojan elämyksen voimakkuutta, sillä teos on alkuperäiseksi valokuvavedokseksi, erityisesti hopeadiffuusiovedokseksi, hätkähdyttävän suurikokoinen. Teoksen syntyprosessi ja sen (teoksen mutta myös sen tekemisen) esittely näyttelyssä on samalla välittänyt kokemuksellista tietoa Polaroidin historiasta, tekniikasta ja Impossiblen toiminnasta nykyään. Projekti oli myös taiteilijalle itselleen merkityksellinen kokemus, teknisesti harvinainen tilaisuus tutustua suureen filmikokoon ja jätti-polaroidkameraan.

Yhteisöllinen merkitys: Teos on niin uusi, että sen yhteisöllisten merkitysten muodostuminen on vasta alussa. Sillä on jo merkitystä Nelli Palomäen ja nykyvalokuvataiteen seuraajille/ihailijoille laajemmin.

Hanke oli myös museolle tärkeä ja edustava esimerkki museon omasta, kaikille osapuolille hedelmällisestä yhteistyöstä valokuvataiteilijoiden ja sen alan toimijoiden kanssa.

Ideaalitila, hyödynnettävyys ja käytettävyys: Teos on ideaalitulassaan. Se on museossa asianmukaisissa säilytysolosuhteissa, eikä se ole altistunut kosteudelle, suoralle auringonvalolle tai muille haitallisille elementeille. Se ei ole pysyvästi esillä, mutta kuntonsa puolesta valmis käytettäväksi näyttelyissä. Virtuaalisesti se on esillä museon kokoelmia esittelevillä verkkosivuilla. Koska se on digitoitu laadukkaasti, sitä voidaan käyttää esim. julkaisuissa rasittamatta originaalivedosta. Koska teos ja sen syntyprosessi konteksteineen on dokumentoitu monipuolisesti, se soveltuu hyvin esim. tutkimuksen kohteeksi. Myös teoksen esittely yleisölle on rikkaiden taustatietojen ansiosta helppoa.

Metsä-Iffa

Merkitysanalyysi 28. 11. 2014

ANALYYSIN TEKIJÄT HANNA-KAISA MELARANTA JA
HILKKA LEHTIMAA

KOHTEEN OMISTAJA VARKAUDEN MUSEOT

VALOKUVAAJA, METSÄTEKNIKKO Ivar Ekström (s. 1891 Helsinki k. 12.7.1971 Varkaus) tuli A. Ahlström osakeyhtiön metsäosaston palvelukseen 1909. Koko 51-vuotisen palvelusajansa Ivar Ekström toimi varsinaisen työnsä ohessa myös yhtiön valokuvaajana. Kaikki Ivar Ekströmin kokoelmat ovat siirtyneet A. Ahlström Oy:ltä Varkauden museon omistukseen 1980-luvulla. Ivar Ekströmin negatiiviarkisto sisältää kaiken kaikkiaan noin 9000 negatiivia. Valokuvien lisäksi Varkauden museoon on talletettu Ivar Ekströmin käyttämät kamerat ja muu valokuvausvälineistö sekä arkistoaineistoa.

Ivar Ekströmin kokoelman ja elämäntyön edustavuus perustuu kokoelman ja toiminnan laajuudelle. Kokoelma kattaa niin valokuva-arkiston, karttapii- rustuksia, kämppä- ja rakennussuunnitelmia, valokuvausvälineistön ja muun arkistomateriaalin. Lisäksi Ekströmin kuvaustoiminnassa keskeinen motivaatio on ollut dokumentaarisuus.

Kokoelma on autenttinen, se sisältää Ekströmin alkuperäisaineistoja, käsikirjoituksia ja omia kuvatekstejä. Osassa kuvista on kuitenkin Ekströmin itsensä tekemät vahvat rajaukset, jotka saattavat peittää tai tuhota osan kuvan informaatiosta. Rajaukset kuitenkin kuvastavat Ekströmin kuvaajapersoonaa.

Ivar Ekströmin kokoelma on historiallisesti ja kulttuurisesti merkittävä. Ivar Ekström on dokumentoinut Varkauden teollisen yhteisön rakentumista ainutlaatuisella tavalla. Kokoelma kertoo osaltaan Suomen teollisuuden, teollistumisen ja teollisten yhteisöjen historiasta. Lisäksi Metsäkansa-kokoelma kertoo esi-teollisesta vaiheesta Suomen historiassa, metsätaloudesta ja niiden merkityksestä teollisuuden kehittymiselle. Lisäksi Ekströmin kokoelma vuoden 1918 tapahtumista dokumentoi tarkasti yhden Suomen historian merkittävän aikakauden tapahtumia.

Kokoelman elämyksellinen ja kokemuksellinen merkitys on suuri. Ekströmin taitavuus valokuvaajana ja kuvien laatu on huomiota herättävää. Vaikka hän ei

ollut saanut varsinaista valokuvaajan koulutusta, vastaa kuvien taso hyvinkin parhaiden ammattilaisten työn tasoa. Ekströmin kokoelma on merkittävä myös yhteisön kollektiivisen historiakokemuksen ylläpitäjänä ja visuaalistajana.

Ivar Ekström kuvasi kohteitaan jatkuvasti tietyllä tavalla ulkopuolisena, vaikkakin yhteisön jäsenenä. Toimiessaan kasöörinä, hän oli ulkopuolinen metsäkansaan nähden, mutta pystyi aikalaiskertomusten perusteella asettumaan kuvattaviensa kontekstiin siten, että kuvattavat saattoivat olla kohteena luonnollisesti. Teollisuusyhteisön kuvajaajana Ekström oli osa yhteisöä, mutta muualta Savoon muuttaneena, taustaltaan suomenruotsalaisena hän pystyi katsomaan dokumentoimaansa kohdetta ulkopuolisen silmin.

Teollisuuden dokumentointikokoelman yhteisöllisen merkitys on kokoelman ainutlaatuisuudessa. Se on laajuudessaan ja yksityiskohtaisuudessaan merkityksellinen varkautealaisen kulttuuri-identiteetin ylläpitäjänä, yhteisön historian tallentajana. Tässä ominaisuudessaan Ekströmin kuvakokoelma on Varkauden museoiden erittäin laajan valokuva-arkiston ydinkokoelma.

Ekströmin kokoelma on pääosin hyvässä kunnossa. Lasinegatiivit ovat Ekströmin jäljiltä alkuperäisissä puulaatikoissa. Osa negatiiveista kuitenkin vaatisi konservointia. Kokoelman ideaalitila olisi konservoituna paloturvallisessa kokoelmatilassa, jonka lämpötila ja kosteus olisivat säädettävissä.

Ivar Ekströmin kuvakokoelma on pääosin digitoitu ja luetteloitu, joten sen käytettävyys on hyvä. Kokoelman laajuus ja ainutlaatuisuus Varkauden historian kuvaamana tarkoittaa sitä, että kokoelman kuvat ovat hyödynnettävissä sekä tutkimukseen että näyttelyihin ja julkaisuihin. Piipunjuurella.fi-tietokannan kautta kokoelma on myös pääosin saavutettavissa ja hyödynnettävissä olosuhteista ja paikasta riippumatta.

P.S. JOS kuolen, jäljelle jää merkitysanalyysi.

**Ivar Ekström
on dokumentoinut
Varkauden teollisen
yhteisön rakentumista
ainutlaatuisella
tavalla.**

Kuva Varkauden museon kuva-arkisto, A. Ahlström Oy:n kokoelma, Ivar Ekström, kuvankäsittely Hilikka Lehtimaa.

Kuinkakohan paljon ostettiin vessapaperia niitä varten?

Merkityslausunto 1. 10. 2014

ANALYYSIN TEKIJÄ **MILLA SINIVUORI-HAKANEN**

KOHTEEN OMISTAJA GÖSTA SERLACHIUKSEN TAIDESÄÄTIÖ/SERLACHIUS-MUSEOT

KESKEISINÄ LÄHTEINÄ **MIKA TAHKIO**, TRADE MARKETING MANAGER (2013 ASTI); METSÄ TISSUE LAHJOITUSKOKOELMAAN LIITTYVÄ ARKISTOAINEISTO, SERLACHIUS-MUSEOT; DEMI-LEHDEN NETTIKESKUSTELU OON VÄHÄN KATKERA KU EN IKINÄ SAANU SERLA-ORAVAA (11.–15. 7. 2014)

SERLACHIUS-MUSEOIDEN esinekokoelmaan kuuluu Metsä Tissue Oyj:n myyntiosaston keräämä Serla- ja Lambi-keräilytuotekokoelma. Se sisältää pääsääntöisesti 2000-luvulla suunniteltuja, valmistettuja ja jaettuja pehmoleluja, joiden tarkoitus on ollut edistää Serla- ja Lambi-pehmopaperituotteiden myyntiä ja vahvistaa niiden brändejä. Merkitysanalyysissä niitä on tarkasteltu markkinointituotteina, keräilyn kohteina ja leluina.

Serla- ja Lambi-keräilypehmokokoelmalla on markkinointituotteina historiallista merkitystä. Se viestii kuluttajansuojalain kehityksestä 1900-luvun ja 2000-luvun taitteessa ja sen käytännön merkityksestä markkinointikeinoihin. Vuonna 2001 voimaan tulleen muutoksen (1072/2000) johdosta ns. kylkiäistuotteiden antaminen asiakkaille muuttui helpommaksi. Aiemmin kylkiäistuotteiden piti liittyä hyvin kiinteästi myytyyn tuotteeseen: pehmolelu vessapaperin keräilytuotteena ei olisi tullut kysymykseen. Kokonaisuus kertoo myös brändäyksen merkityksestä ja kuinka sen vuoksi metsäteollisuusyhtiö on toiminut vaikuttavalla volyyymilla lelujen maahantuojana. Markkinointituotteina keräilypehmokokoelman objektit ovat autenttisia. Niiden ideointi ja käyttöhistoria ja -tavat tunnetaan.

Markkinoinnin kylkiäistuotteina keräilypehmot ovat harvinaisia siksi, että ne eivät ole pelkästään menekinedistämistuotteita, vaan liittyvät selvästi myytävän tuotteen brändiin. Niin ei läheskään aina ole vaan keräilytuotteet voivat olla – ja usein ovat – jonkin aivan toisen vahvan brändin tuotteita. Sen sijaan leluina

keräilytuotteet on hyvin tyypillisiä 2000-luvun alun pehmoeläimiä. Leluina niillä on myös paljon elämyksellistä potentiaalia: lapsuuteen liittyvillä esineillä on usein voimakas nostalginen merkitys.

Pehmokokoelma on kuntonsa ja kokoelmaan liittyvän arkistomateriaalin puitteissa hyödynnettävissä ja käytettävissä sekä näyttelyihin että tutkimukseen. Serla-oravien ja Lambi-lampaiden voidaan ajatella olevan ideaalitulassa. Ne ilmentävät hyvin sitä, millaisia tuotteita Metsä Tissue on keräilykampanjoihinsa teettänyt ja millaisina ne ovat asiakkaille päätyneet. Nykytietämyksen mukaan objektit säilynevät melko muuttumattomina museosäilytyksessä.

Kokoelman kulttuuriset merkitykset liittyvät kuluttamiseen. Se kertoo materialismista ja ihmisten suorastaan pakonomaisesta innokkuudesta saada ilmaista tavaraa. Eräessä nettikeskustelussa todetaan: ”iskästä tuli ihan hullu serlamerkkien keräilijä ja sit kun me kasvettiin ni se jatkoi keräilyä ja lahjoitti oravia kummitytöilleen”. Asiakkaat ovat joskus jopa leikanneet merkkejä myyntipaketista kaupassa ostamatta tuotetta lainkaan. Kokoelma liittyy myös perinteisiin ja nettikirpputoreihin: keräilymerkkejä myymällä on voitu muuttaa rahaksi hyödyke, jota itse ei tarvitse. Myös pehmoista itsestään on käyty kauppaa.

Kokoelma lähdeaineistoinen kuvastaa myös lasten (miksei aikuistenkin) pyrkimystä omistaa samanlaisia esineitä kuin muut, mihin ”hittilelujen” menestys yleisellä tasolla perustuu. Keräilypehmokokoelman voi ajatella ilmaisevan myös ainakin Suomessa hyvin toiminutta markkinointitapaa, jossa asiakas itse teke-

Kokoelman kulttuuriset merkitykset liittyvät kuluttamiseen.

Kuva Teemu Källi.

mällä – keräämällä merkkejä tai vaikkapa leikkaamalla alennuskupongin lehdestä – saavuttaa rahassa mitattavan hyödyn. Kokoelma liittyy löyhästi myös tehtaiden aiemmin suureen, nykyisin hiipuvaan merkitykseen teollisuuspaikkakuntien harrastustoiminnan tukijana: Serla-oravien jakelun alkumetreillä valtavan postitus-työn apulaisiksi oli palkattu paikallisia partiolaisia, jotka keräsivät työllään rahaa toimintaansa.

P.S. Enpä olisi uskonut näin yllättäväni materialismista. Kiinnostaisi tietää, onko (minkä tahansa ilmaisen) tavaran hyödyntämisen taustalla sotien jälkeisen pulan tai 1990-luvun laman kaikuja vai puhdasta ahneutta. Materiaalla on kulttuurissamme edelleen hirvittävän suuri arvo, vaikka tavaraa on jo riesaksi asti.

Uniikki Eric Tigerstedt

Merkitysanalyysi 27. 11. 2014

ANALYYSIN TEKIJÄ PIIA PIETARINEN

KOHTTEEN OMISTAJA TEKNIIKAN MUSEO

ANALYYSIN TEKEMISEEN OSALLISTUI TEKNIIKAN MUSEON KOKOELMATIIMI: KIRSI OJALA, EMILIA VÄSTI JA EEVA SILTALA.

TIGERSTEDTIN SUKU lahjoitti keksijä Eric Magnus Campbell Tigerstedtin (1887–1925) kokoelman Yleisradiolle vuonna 1957. Tekniikan museon kiinnostus Tigerstedtin kokoelmaa kohtaan johti kokoelman aseman uudelleenarviointiin Yleisradion museossa 1970-luvun alkupuolella. Kokoelma luovutettiin Tigerstedtin suvun ja Yleisradion yhteisellä päätöksellä, yleisradiotoimintaan kuulumattomana, Tekniikan museoon vuonna 1977. E. M. C. Tigerstedtin kokoelma sisältää paitsi Tigerstedtin käyttämiä ja valmistamia esineitä myös valokuvia, henkilökohtaisia muistiinpanoja ja kirjeitä sekä keksintöihin liittyviä patenteja ja muita asiakirjoja.

Tigerstedtin kokoelma on historiallisesti ja kulttuurisesti merkittävä. Sen esineet kytkeytyvät keskeisesti äänentallennus- ja äänentoistomenetelmien kehittämisen pioneeriaikaan ja edustavat jopa sen terävintä kärkeä. Kokoelmasta löytyvät kaikki keskeiset varhaiset äänentallennus- ja äänentoistolaitteet ja Tigerstedtin omia versioita niistä. Esineisiin ja Tigerstedtin keksijänuraan kytkeytyy ajan merkkihenkilöitä, kuten Thomas Edison ja Valdemar Poulsen. Lisäksi Tigerstedtin henkilökohtainen elämä kuvastaa maailmanpolitiikan suuria murroksia ja niihin kytkeytyviä mullistavia tapahtumia, kuten ensimmäistä maailmansotaa ja Suomen sisällissotaa. Kokoelma heijastelee aikansa ideologioita, koulutusta ja tapakulttuuria ja on kiehtova osa teknologiaperintöä.

Tigerstedtin kokoelma on ainutlaatuinen. Merkittävä osa kokoelman esineistä on erittäin harvinaisia, täysin uniikkeja ja käsin tehtyjä – esimerkkinä mainittakoon 1910- ja 1920-lukujen elektroniputket. Kokoelman esineet ovat noin sadan vuoden ikäisiä, mikä on Tekniikan museon kokoelmien näkökulmasta varsin kunnioitettava ikä. Esineet kuuluvatkin museomme varhaisimpiin.

Tekniikan museon muihin kokoelmiin verrattuna Tigerstedtin kokoelmassa on poikkeuksellisen suuri määrä Tigerstedtin henkilökohtaisia esineitä. Tämä

on rikkaus, sillä esineet valottavat insinööri-keksijän persoonaa ja vaiherikasta elämää ja tarjoavat tarttumapintaa Tigerstedtin ajatuksiin ja rakennelmiin. Kaikki kokoelman esineet ovat Eric Tigerstedtin käyttämiä, keksimiä tai valmistamia, joten on hienoa, että kokoelmassa on aineistoa, jonka avulla päästään syventymään tämän henkilön elämään.

Tigerstedtin kokoelma edustaa ennen kaikkea luovuutta, keksijyyttä, innovaatioita, äänentoiston ja -tallennuksen pioneeriaikaa. Kokoelman yhteisöllinen ja elämyksellinen merkitys syntyy juuri edellä mainituista teemoista. Kokoelma on erityisen tunnettu ja arvostettu radiohistorian harrastajien ja radioamatöörien joukossa, pidetäänhän elektroniputkeen tehtyjä parannuksia usein Tigerstedtin keskeisimpänä keksintönä. Tigerstedtin keksinnöt koskettavat kuitenkin meitä kaikkia. Eniten hän ponnisteli meille arkipäiväisen asian, elokuvan esittämisen parissa. Myös halu olla yhteydessä toisiin ihmisiin, lähellä ja kaukana, oli vahvasti läsnä Tigerstedtin elämässä. Tigerstedt piti yhteyksiä niin puhelinlangoilla kuin radioaalloillakin jo hyvin nuorena; sosiaalisen median ja etäyhteydenpidon historia on pidempi kuin ensisilmäyksellä näyttää.

Tigerstedtin kokoelmaan kuuluvien objektien synty-, omistus- ja käyttöhistoria tunnetaan hyvin, ja Tigerstedtistä on kirjoitettu tietoja yhteen kokoava kirja. Kokoelman esineet ovat käsittääksemme alkuperäisessä asussaan: käyttöesineissä näkyvät käytön jäljet. Kokoelmassa on kuitenkin myös joitakin sellaisia esineitä, joiden osalta esineen ideaaltila ei toteudu: teknisestä laitteesta puuttuu sen toimivuuden kannalta keskeinen osa. Esineiden monivaiheinen historia - Tigerstedtin useat muutot sekä esineiden omistussuhteiden muutokset - tekee puutokset ymmärrettäviksi. Joissakin tapauksissa kyse voi olla myös alati kesken olevasta keksijän työstä, jossa komponentteja on mahdollisesti lainattu esineestä toiseen kulloisenkin tarpeen mukaan. Näin esineen voi puutteellisenakin nähdä edustavan ideaaltilaa. Sen toteennäyttäminen,

Kokoelma heijastelee aikansa ideologioita, koulutusta ja tapakulttuuria ja on kiehtova osa teknologiaperintöä.

Kuva Piia Pietarinen ja Emilia Västi, kuvankäsittely Timo Kilpeläinen.

kummasta edellä mainitusta tapauksesta on kyse, on kuitenkin haastavaa.

Tigerstedtin kokoelman esineissä on ainesta monen: näyttelyn vetonaulaksi, tutkimusaineistoksi tai lähteeksi oppimateriaalin tuottamiseen. Kokoelman esineet ovat maltillisen kokoisia, pääasiassa ikäänsä

nähten hyväkuntoisia (joskaan eivät aina täydellisiä) eikä niihin kohdistu sopimuksia. Esineiden kontekstitiedot on juuri saatettu ajan tasalle ja tietoja voidaan tulevaisuudessa täydentää Eric Tigerstedtin kokoelmaan kuuluvaa kirjeenvaihtoa tutkimalla.

Henkilömuseo on merkitysten koti

Merkityslausunto 12.1.2015

ANALYYSIN TEKIJÄ JOHANNA LEHTO-VAHTERA

LÄHTEINÄ LEHTO-VAHTERA, JOHANNA 1992-. AUGUST PYÖLNIITUN MUSEON PÄIVÄKIRJA; PAIMION KAUPUNKI, KULTTUURIPALVELUT. AUGUST PYÖLNIITUN MUSEON ESINEPÄÄKIRJA, VALOKUVALUETTELO, MUSEON ARKISTOPÄÄKIRJA; PAIMION KAUPUNKI / PAIMION KOTISEUTUARKISTO / AUGUST PYÖLNIITUN ARKISTO; K[UUIJE] N[YLHOLM] 6.10.1980, PAIMIO, PYÖLNIITU. [MUSEON INVENTOINTILUETTELO, KIRJALUETTELO.]; LEHTO-VAHTERA, JOHANNA 1996. ARKISTOLUETTELO JA JOHDANTO-OSUUS. AUGUST PYÖLNIITUN ARKISTO. PAIMION KUNTA; LEHTO-VAHTERA, JOHANNA & LANKINEN, LAURA 2008A. AUGUST PYÖLNIITUN KOKOELMAPOLIITTINEN OHJELMA. PAIMIO; LEHTO-VAHTERA, JOHANNA & LANKINEN, LAURA 2008B. AUGUST PYÖLNIITUN MUSEON SWOT-ANALYYSI. PAIMIO; VILPPO, MARJA-LIISA & HAATAJA, RAIJA 1981. PAIMION KUNNAN MUSEO- JA KOTISEUTUSUUNNITELMA. PAIMION KUNTA; GEBHARD,

HANNES: KANSANMIESTOTUUDEN ETSIJÄNÄ. – ISÄNMAAN KIRJA, OSA IV. TOIM. K.N. RAUHALA, 101–102. PORVOO 1928; HURME, JUHA 2014. NYLJETTY AJATUKSET. JUVA; LEHTO-VAHTERA, JOHANNA 2004 (TOIM.). JÄRKEVÄ TOIVO. KOKOELMA AUGUST PYÖLNIITUN AJATUKSIA. MYNÄMÄKI; LEHTO-VAHTERA, JOHANNA 2011 (TOIM.). NÄKYVIIN TULEMINEN. AUGUST PYÖLNIITUN KIRJOITUKSIA VUOSILTA 1907–1917. SAARIJÄRVI; LEHTO-VAHTERA, JOHANNA 2004: MIKSI MUSEO ON MERKITTÄVÄ? – LEHTO-VAHTERA, JOHANNA (TOIM.). JÄRKEVÄ TOIVO. KOKOELMA AUGUST PYÖLNIITUN AJATUKSIA, 117–133. MYNÄMÄKI 2004; LEHTO-VAHTERA, JOHANNA: TORPPARIN POIKA AUGUST PYÖLNIITU KIRJOITAJANA. – LEHTO-VAHTERA, JOHANNA (TOIM.) NÄKYVIIN TULEMINEN, 10–33. SAARIJÄRVI 2011; PAIMIO-SEURAN VUOSIKIRJA V. TOIM. HAANPERÄ ET AL. TURKU 1990; MUSEON VERKKOSIVUT WWW.PYOLNIITU.FI

AUGUST PYÖLNIITU, ”PAIMION VIISAS”, (1887–1979) oli pienviljelijä ja itseoppinut tiedemies ja ahkera kirjoittaja. Naimattoman Pyölniitun ja sisarten Idan ja Olgan koti Varsinais-Suomessa, Paimion Maljamäessä, päätyi heidän kuoltuaan Paimion kaupungille ja kohteesta tehtiin kotimuseo. August Pyölniitun museo, alueelle tyypillinen hirsirunkoinen paritupa, sijaitsee näkyvällä paikalla peltojen ympäröimänä. Museo käsittää esinekokoelman (asuinhuoneiden esineistö 1800-luvulta vuoteen 1974), arkistokokoelman (mm. aika- ja sanomalehdet), kirjakokoelman (Pyölniitun kirjasto ja kirjaluettelot), valokuva-kokoelman, lisäkokoelman (vuosina 1991–2014 vastaanotettuja yksittäisiä, kokonaisuutta täydentäviä lahjoituksia), Pyölniitun kirjallisen työn tuloksena syntyneen laajan käsikirjoituskokoelman, Pyölniitun yhdistystoiminnan seurauksena syntyneen asiakirjakokoelman sekä museon alkupe- räisiä esineitä korvaavia sunbstituutteja.

August Pyölniitun museo on merkitysten verkosto, joka kutoutuu yhteen sekä konkreettisista että abstrakteista merkityksistä. August Pyölniitun henkilöhistoriallinen museo kulttuuriperintökoh- teena kokoelmineen ja August Pyölniitun henkilö- muiston elämä lomittuvat toisiinsa, mutta ovat erilisiä arvonnäärityskohteita. Museon tekemä tulkinta menneestä pohjautuu kokoelman erilaisten osien ris-

August Pyölniitun museo on merkitysten verkosto.

tiinlukemiseen ja sitä kautta kasvavaan metatietoon.

August Pyölniitun museo edustaa henkilömuseoi- ta, jotka ovat taloja täynnä merkityksiä, jotka lukkiu- tuvat autiotaloiksi ellei ovia avata tutkimuksen avul- la. Henkilömuseoiden määrä on maassamme arviolta runsaat sata, mutta pienet maaseudulla sijaitsevat koh- teet ovat vähenemään päin. Paikallisesti tunnettujen henkilöiden kodeista tehdyt museot ovat harvinaisia. Analyysin kohteena oleva museo on kokoelmiltaan hyvin rikas – ja huolimatta kokoelmaprosessien pai- koin heikosta dokumentoinnista – hyvin eheyttänsä säilyttänyt kohde. August Pyölniitun museossa kävi-

jää kohtaa kaksi arvomaailmaa: toinen niistä kuvastaa henkilömuseon pää- henkilöiden elämää, perheen historiaa ja aikalaisuutta, toinen tutkimuksen siitä tekemiä tulkintoja. Nämä kaksi ta- soa elävät August Pyölniitun museossa

rinnakkain ja muodostavat edustavan henkilömuseo- kokonaisuuden, jota voi luonnehtia sekä kolmiulottei- seksi että moniulotteiseksi (museo)elämäkerraksi, jota voi ”lukea” moniaistisesti.

Näyttelykerronnan näkökulmasta henkilömuseo- ta voi verrata interiööriin. Molemmissa tavoitteena on aito näkymä tilaan ja aikaan. Siinä missä interiööri on kompromissi ja usein yhdistelmä toisiinsa kuulumat- tomista esineistä, on henkilömuseonäkymä ja -sisältö kirjaimellisesti kiinni aitoudessa: kaapeissa on jäljellä asukkaidensa jättämät tavarat ja myös intiimit eletyn

Kuva Jari Nieminen.

elämän merkit on säästetty. Henkilömuseossa yksilöllisyys onkin aina suurempi arvo kuin yleispätevyys. August Pyölniitun museon merkittävimpiä arvoja on sen autenttisuus in situ. Kaikki perheen jäämistöstä syntyneet kokoelmat, esineet, asiakirjat ja tallenteet täydentävät kontekstitiedoillaan erottamattomasti toisiaan. Museo-objektit ovat käsitteellisellä tasolla läsnä sekä menneessä että nykyhetkessä. Museoinnin myötä tapahtuva väistämätön todellisuudesta irtaantuminen on osa kulttuuriperintötyöhön kuuluvaa aitouspohdintaa: autenttisuus pyrkii pakenemaan kodin muuttuessa museoksi ja pyrkimys säilyttää on ainoa mitä voidaan tavoittaa.

Museokokonaisuutta voi kuvata eheäksi ja aidoksi, vaikka esineistöä ja asiakirjoja on tuhoutunut, kadonnut tai poistettu, ja talousrakennukset purettu. Aitouden kannalta keskeinen museoprosessi on ollut päätös jättää esineistö konservoimatta. Esineissä on kirjaimellisesti Ida, Olga ja August Pyölniitun sormenjäljet ja heidän elämästään syntyneet kuluneisuudet heidän kotinsa kontekstissa. Aitoutta lisää kodille tyypillinen kerroksellisuus: monenikäisiä esineitä joille asukkaat ovat antaneet paikan. Tämän museon esineistö voisi olla myös jossain muussa kokoelmassa, mutta aivan erilaisessa merkityksessä. Museo-objektien merkitys tämän museon kokoelman sisällä ei ole lähtökohtaisen hierarkkinen: pieni ja arkinen, kulunut ja käyttämätön,

taidokas ja kyhäty käsityö jne. voivat olla merkittäviä. Nämä merkitykset perustuvat niiden huomaamiseen.

August Pyölniittu oli sivistyneen kansanmiehen malliesimerkki. Vaikka hän tunsi olevansa monissa tilanteissa yksin ja hänen oli vaikea solmia tuttavuuksia, hänen polkunsa varrelle sattui monia tilanteita, jotka sitovat hänet yhteiskunnallisiin toimiin ja myös laajemmin yhteiskuntaan. Niiden kautta kuvastuu museon historiallinen ja kulttuurinen merkitys. Kansanmies jolla on kynämiehen taidot ja matemaatikon aivot päätyi mukaan osuuskassan perustamisvaiheisiin, ja kun kylälle perustettiin kansakoulu, kuului Pyölniittu sen johtokuntaan. Pyölniittu avusti maanmittaria, oli tienhoitokunnan sihteeri vuosikymmenet. Myös raittiusseura ja Kevolan työväenyhdistys saivat hänestä aktiivijäsenen. Pyölniitun asema paikallisena merkkimiehenä muodostui vähitellen, toisaalta tekojen, toisaalta persoonan originelliuden myötä. Hän saavutti ”Paimion viisaan” statuksen jo elinaikanaan, vaikka kanssaihmiset eivät tarkalleen ottaen tienneet, mitä hänen henkinen elämäntyönsä sisälsi.

Kodin muuttaminen museoksi kertoo voimakkaalla tavalla henkilön historiallisesta merkityksestä. Askel yhä vahvempaan merkityksellistämiseen otettiin vuonna 1987, jolloin tuli kuluneeksi sata vuotta August Pyölniitun syntymästä. Paimion kulttuurilautakunta päätti muistiinmerkitä henkilön reliefillä

Tähtihetket ja arki (Raili Mikkonen 1987). Pronssiteos kiinnitettiin museon pihassa olevaan luonnonkiveen.

Laajempaa tunnettuutta Pyölniittu saavutti itseopiskelun tiellä. Vuonna 1920 hän hakeutui Kansanvalistusseuran kirjeopiston ensimmäiseksi oppilaaksi ja sitä kautta seuran säännöllisesti muistamaksi henkilöksi. Hän osallistui myös Tähtitieteellisen yhdistyksen Ursan ja Eksaktisten tieteiden seuran toimintaan. Vielä tänä päivänä Turun yliopiston tähtitieteilijät muistavat professori Yrjö Väisälän kertomuksia merkillisestä pienviljelijästä. Eläkepäivinäan Pyölniittu toimi pitkään Pienviljelijäliiton tilintarkastajana. Tässä vaiheessa ikääntyvä, aina arkisesti pukeutunut Pyölniittu mukautui kunnioitettavaan herraseuraan ja alkoi käyttää pikkutakkia.

Osuustoimintaliikkeen isä Hannes Gebhard kiinnostui Pyölniitusta 1920-luvulla ja tutustutti hänet myös Maila Talvioon. Gebhard kirjoitti myös pienviljelijän sivustystä hämmästelevän kirjoituksen. Nämä edellä mainitut tapaukset ovat osa museon historiallista merkitystä, josta kertovat esineet ja asiakirjat ja joista museokävijöiden kanssa keskustellaan. Pyölniitun kirjasto on osa miehen merkitystä kulttuurivaikuttajana. Se oli omana aikanaan laajuudeltaan ainutlaatuinen yksityinen kirjakokoelma, jonka merkitys on suorassa yhteydessä hänen omaan kirjalliseen tuotantoonsa.

Henkilömuseossa menneisyyskäsitys kulminoituu käsityksiin päähenkilöistä. Ihmiset luovat kodin ja museoksi muutettu koti on samalla kuva menneisyyden ihmisistä. Minkälaisia August, Ida ja Olga Pyölniittu olivat silloin, kun elivät ja millaisia he ”ovat” nyt, ovat kaksi erillistä muuttujaa. August Pyölniitun museon kerronnassa pyritään sellaisiin painotuksiin, jotka todennäköisesti olisivat ristiriidattomia suhteessa päähenkilöiden elämänarvoihin. Museokerronta nojautuu kokoelmiin, tutkimukseen ja muistoihin, jotka tuottavat elämyksiä ja joita museokäyntien aikana kertyy jatkuvasti lisää. Pyölniitun museon kävijät viipyvät pitkään, museossa ihmetellään paljon, nautitaan tunnelmasta, kodista ja sen loputtomista yksityiskohdista ja tuoksuista. August Pyölniitun henkistä elämäntyötä tarkasteltaessa hänen merkityksensä on keskiössä, mutta museotilassa kaikki sisarukset ovat läsnä. Esineistö tasapuolistaa kerrontaa perheenjäsenistä ja tuo näkyviin arkea, josta Pyölniittu ei kirjoittanut. Museon esinekokoelman ehdottomia huippuja on kirjasto, mutta myös suuri tupa nojatuoleineen on museotila, jossa voi yhdellä silmäyksellä nähdä paljon elämää – enemmän kuin mikään museonäyttely voi toteuttaa.

Kuten kaikkien myös Pyölniittujen elämään kuului vaikeita vaiheita ja ristiriitoja. Museo itsessään ei kerro niistä, mutta ne tulevat vastaan August Pyölniitun

kirjoituksissa, muistitiedon välityksellä ja keskusteluissa kävijöiden kanssa. Museota hoitavat ihmiset valitsevat sen, mitä tietoa kerrotaan ja missä kulkevat yksityisyyden rajat. Opastuksilla ei painoteta intimejä kokemuksia. Sen sijaan kirjoissa Järkevä toivo ja Näkyviin tuleminen ne tulevat esiin. Olga Pyölniitun kuolema on traumaattisuudessaan merkittävä muisto, joka liittyy Pyölniittujen museoituun kotiin, tiettyyn huoneeseen ja jopa joihinkin esineisiin. Tapahtumaa ei voi pyyhkiä pois ja se on joillekin kävijöille elämys, vaikea muisto, joka elää monen mielessä. Elokuussa 1976 Pajapeltoon tunkeuduttiin ja kotona kunnalliskodista käymässä ollut Olga sai surmansa. Monille se on ensimmäinen asia, joka muistuu Pyölniituista mieleen ja josta he haluavat museossa puhua.

August Pyölniitun käsikirjoitusjäämistö muodostaa järjestettynä muutaman hyllymetrin kokoisen kokoelman. Se on suuruudeltaan laajimpia 1800-luvulla syntyneiden kansanmiesten tai -naisten kirjoituksia. Pelkästään päiväkirjan sivuja on yli tuhat. Päiväkirjan Imönöp väapo (Elämän työni) merkitys arkistokokoelmassa on avain kaikkeen muuhun. Käsikirjoitukset, joiden pääkäyttäjä museo on, luovat museon sisäl-

lön ja selityksen. Ilman käsikirjoituksia museon sisällöllinen arvo olisi nopeasti katoava. Erilaisten aineistojen, käsikirjoitusten, kokoelmatietojen, muistitiedon ja dokumenttien, yhdistäminen on ollut hedelmällinen tapa tutkia. Museon kokoelmat eivät karttu, mutta muistitieto karttuu, kunnes aikalaismuistot loppuvat.

Muiden kokoelmien konteksti sitoutuu tiiviisti käsikirjoituksiin ja asiakirjakokoelmaan, vaikka sisarten historia näkyikin enemmän esineistössä ja kodin hengessä kuin on mistään luettavissa. Kokoelmien parissa tehtävän tutkimuksen tarkoituksena on koota erilaisten lähteiden tarjoama tieto yhteen, analysoida, pitää ymmärrettävänä ja saavutettavana museon ytimen muodostama, henkilöhistoriallisen mikrotason kertomus.

August Pyölniitun käsikirjoituskokoelman sisältö on monipuolinen ja sen käytettävyys on huomattavasti elämäkerrallista merkitystä laajempi. Pyölniitun laaja esseesarjakokonaisuus yhdistettynä siihen mitä lähteitä kirjoittajalla on ollut käytössään antaa kuvan mm. luonnontieteen popularisoinnista ja tulkinnoista, terveys- ja siveellisyysskäsitysten muuttumisesta ja niiden sidoksista kansansivistyksen ilmenemismuotoihin. Unipäiväkirja on kiinnostava aineisto sellaisenaan kuten myös kirjallisuusarvostelut tai ikiliikkujakeksinnön kehittämisestä syntynyt aineisto. Pyölniitun aktiivinen rooli yhdistystoiminnassa näkyy asiakirja-aineistossa, jota Pyölniittu on säilyttänyt. Kaikkiaan August Pyölniitun käsikirjoituskokoelma ja muu arkistoaineisto on saatavilla ja käytettävissä

Henkilömuseossa menneisyyskäsitys kulminoituu käsityksiin päähenkilöistä.

Paimion kotiseutuarkistossa. August Pyölniitun museon kokoelmien ensisijaisia käyttäjiä on hyvin vähän. Toisaalta sekundaariset kokoelmien käyttäjät, kuten julkaistujen käsikirjoitusten lukijat hyötyvät ja edistävät samalla museon asemaa.

Ehkä tärkein syy pohtia tämän museokohteen merkitystä on yhteisö, jossa museo toimii ja jonka menneisyydestä ja tulevaisuudesta se osaltaan kertoo. Yhteisön muodostavat naapurit, kyläläiset, paimiolaiset, Pyölniittujen kasvattipojan lapset, Ida Pyölniitun pyhäkoulun oppilaat, August Pyölniitun tavanneet henkilöt ja kaikki museon kävijät. Museon yhteisö säilyy olemassa vain, jos museo on saavutettavissa. Olen itsekin osa tätä yhteisöä, mutta myös sen ulkopuolella. Yhdistetty tutkijan ja museonhoitajan rooli on kolmikanainen: käytännön museologinen eli museografinen, ilmiökeskeisen museologinen ja henkilökohtainen.

Tehtäväni on huolehtia, että museo pysyy kunnossa ja on avoinna säännöllisesti ja saa happea yleisöstään. Samaan aikaan roolini on kartuttaa tietosisältöjä ja tehdä museo sisällöllisesti saavutettavaksi ja tunnetuksi.

August Pyölniittu oli hänet tunteneille ihmisille Aku tai Aaku. Myös minulle hän on tekstiensä kautta Aku. Kun käyn ”Pyölniitussa”, joksi museota kutsun, koen aina meneväni kylään Akun, Idan ja Olgan luokse, sanon tullessani päivää ja lähtiessäni näkemiin. He eivät elä, mutta tunnen heitä kohtaan ystävyyttä ja yhteenkuuluvuutta. Heidän sormenjälkensä ovat jokaisessa museoesineessä. Omiani ei niihin valkoisten käsineiden vuoksi synny...

P.S. Akun sanoin: ”Kirjatieto ei riitä jos puuttuu sävelkorvaa.”

Hirviömäinen aikamatka

Merkityslausunto 4. 11. 2014

ANALYYSIN TEKIJÄ SARI JANTUNEN.

MIELIPITEENSÄ AIHEESEEN OVAT TARJONNEET THE OTHER SIDE OF LORDI – TOINEN TOTUUS -NÄYTTELYN KESÄLLÄ 2014 SAVONLINNAAN IDEOINUT JA TOTEUTTANUT **OSMO HARTIKAINEN**, LORDI-YHTYEEN KITARISTI JA AMEN-HAHMON SISIN **JUSSI SYDÄNMAA**, SEKÄ MONET KOLLEGAT JA TUTTAVAT, JOIDEN KANSSA ON ANALYYSIN INNOITTAMANA KÄYTY LORDI-AIHEISIA KESKUSTELUJA.

MERKITYSANALYYSIKOHTENA ovat Lordi-yhtyeen keulahahmon, ylimaalliset voimat omaavan peikon ja demonin jälkeläisen Mr. Lordin sekä zombimuumion, kitaristi Amenin esiintymisasut vuosilta 2006–2008. Tomi Putaansuu on valmistanut asut loppuvuodesta 2005 seuraavana keväänä ilmestynyttä albumia The Arockalypse varten.

Puvut edustavat laadukkaita käsityötuotteita, kauhugenrestä inspiraationsa ammentavia rockteatterin asuja sekä yhtyeen poikkitaiteellista ja omaperäistä tapaa tehdä työtä ja toimia musiikin ammattilaisina. Suurelle osalle suomalaisia, ja miljoonille eurooppalaisille, puvut edustavat myös tärkeää ja ikimuistoista, itsetuntoa nostattanutta hetkeä, jolloin Suomi vihdoinkin 45 vuoden ja 40 käydyin kisan jälkeen vuonna 2006 saavutti himoitun voiton Eurovision laulukilpailussa.

Ristiriitaisin tuntein Suomen edustajaksi Euroviisuihin lähetetyn hirviöbändin puvut ovat uniikkeja ja autenttisia esiintymisasuja, joille ei maailmankaan mittakaavassa löydä täyttä vastaavuutta. Käsityönä valmistetut, tekstiili- ja vaatesuunnittelua sekä kuvanveistoa luovasti yhdistelevät asut rakentuvat tekstiilipohjan päälle lateksista muotoilluista, hahmojen olemukseen ja luonteeseen viittaavista taidokkaista yksityiskohdista, jotka on viimeistelty käsin maalaamalla ja raskaan rockmusiikin henkeen sopivilla metallitehosteilla. Puvut ovat esteettisesti elämyksellisiä: Asujen suuri koko, rikkaat yksityiskohdat, tummanpuhuvuus ja tarkoituksellinen rumuus saavat ihmiset ne kohdatessaan omista intresseistään ja maailmankatsomuksestaan riippuen hengähtämään joko ihastuksesta tai pelosta, joskus yhtäaikaaisesti molemmista.

Asujen oivaltaminen juuri niiksi aidoiksi puvuiksi, joita yhtye käytti Ateenassa 2006, herättää myös sekä älyllisiä että nostalgisia elämyksiä. Suomalaisittain historialliseen ja kulttuurista merkitystä omaavaan tapahtumaan liittyvät muistot ovat useimpien mielissä

positiivisia ja lämpimiä, niissä yhdistyvät ystävyys, yhteisöllisyys ja hauskanpito. Asiaan liittyy myös katkeransuloista kansallista ylpeyttä: Suuren media-kohun ja osin kitkerienkin mielipiteiden siivittämänä kilpailuun lähteneiden ja voittoisiksi osoittautuneiden muusikoiden saavutus nosti nämä hetkellisesti ympäri maata juhlietuiksi sankareiksi, mutta esiintymistyylin tai musiikkigenren vastustajien mieliharmiksi myös ikuisesti kansallisen onnistujakuvaston kärkipaikalle. Lordi – Tomi Putaansuun henkilökohtaisista kiinnostuksenaiheista jo pikkupoikana alkunsa saanut poikkitaiteellinen projekti, jota on ystävien tuella ja omiin unelmiin uskoen viety eteenpäin pitkäjännitteisesti ja periksiantamattomasti – sai lopulta julkisen tunnustuksen itseltään Suomen tasavallan presidentiltä tämän viitatessa bändiin viisuvoittojuhliissa sanoilla ”suomalaista laatutyötä”.

Nämä puvut ovat Lordin historiasa järjestyksessään kolmannet esiintymisasut. Muihin yhtyeen pukuihin verrattuna moninkertaisesti, sadoissa erilaisissa työtilaisuuksissa hikisistä keikoista valokuvausessioihin ja mark-

kinointitapahtumiin, käytetyt ja kahdeksan vuoden ikäiset puvut kärsivät nyt värin haalistumisesta, metalliosien hapettumisesta ja kumimateriaalin kovettumisesta ja irtoilusta. Materiaalin muutokset ovat odotettavia ja hyväksyttäviä, mutta suhteessa käyttöön myös vähäisiä, mikä kertoo asujen laadukkaasta valmistuksesta ja huolellisesta ylläpidosta. Puvuissa näkyvät elämän jäljet kertovat tehdystä työstä, ja siksi asujen voidaan katsoa olevan ideaalitalassaan juuri tällaisena, hieman kuluneina, mutta vielä kuntonsa puolesta jonkin aikaa esimerkiksi näyttelykäytössä hyödynnettävinä.

Mr. Lordin ja Amenin puvuilla – kuten millä tahansa yhtyeen käyttämällä, visuaalisesti hätkähdyttävillä ja toteutuksellisesti taidokkailla esiintymisasuilla – on potentiaalia toimia porttina, jonka kautta pukujen näkijä ja kokija pääsee astumaan sisään sekä kuvit-

Puvuissa näkyvät elämän jäljet kertovat tehdystä työstä.

Kuva Timo Kilpeläinen.

teellisten superhirviöiden kauhufantasiamaailmaan että tutustumaan todellisen Lordi-yhtyeen tarinaan ja musiikkiin. Juuri näillä vuosien 2006–2008 puvuilla on lisäksi erityiskyky avata tie henkilökohtaiselle, nostalgiselle aikamatkalle toukokuuhun 2006. Hetkeen, jolloin saattoi mahdollisista aiemmista epäilevistä ajatuksistaan huolimatta ottaa osaa yhteiseen juhlaan ja todeta, että kiitos Lordin, juuri tänään on suuri ilo olla suomalainen!

P.S. Jokaisen objektin takaa löytyy ihminen: suunnittelija, valmistaja, käyttäjä, jopa museoija. Ja jokaisen

ihmisen takana on joukko muita ihmisiä: sukulaisia, ystäviä, rakkaita, ihailijoita. Tämä voi toisaalta helpottaa analyysin tekemistä, sillä merkityksellistämisen kannalta relevantteja henkilölähteitä on enemmän kuin aluksi saattaisi näyttää. Toisaalta se myös haastaa analyysin tekijää: tulkittava objekti saattaa ihmisten mielissä assosioitua voimallisesti siihen välittömästi liittyvään henkilöön, eikä analyysin tulkin-taan osata erottaa henkilön arvioinnista. Analysoijan on siis syytä tehdä ja ilmaista objektia koskeva tulkin-tansa rehellisesti mutta myös tiettyä hienotunteisuutta noudattaen.

Lyylin puuloota

Merkitysanalyysi 14. 11. 2014

ANALYYSIN TEKIJÄ JA KOHTEEN OMISTAJA **LEENA PAASKOSKI**

ANALYYSINÄKÖKULMINA HENKILÖHISTORIA, MUISTOARVO,
KÄYTTÖARVO

LÄHTEENÄ ”LYYLIN” YKSITYISARKISTO JA KIRJALLISUUS

ANALYYSIKOHDE ON intarsiakuvioitu lakattu kannellinen puinen lipas, kooltaan noin 30 cm x 20 cm x 12 cm. Lippaan kannen koristeaiheet ovat aurinko, kasvit ja olympiarenkaat. Pohjavanerissa erottuu hämärästi lyijykynällä merkitty mahdollisesti numero 50, epäselvä merkintä sekä - - tila, mahdollisesti Laitila. Lipas on sisältä verhoiltu punaruskealla kiiltävällä kankaalla. Lippaassa on pienelle paperinpalalle kirjoitettu testamentti.

”Testamentti

Minä [Lyyli] ilmoitan viimeisen tahtoni olevan Että tämän puulootan saa kuolemani jälkeen Eila.

Pahtajalla 15.4.-65

Todistan että [Lyyli] jonka hyvin tunnen, on testamentin tehdessään täysissä sielun ja ruumiin voimissa! 15.4.-65 Ida

[Lyyli]

Todistavat: Annikki S[- -]

Matkasihteeri, Rovaniemi, Pahtaja”

Olen perinyt lippaan sukulaistädiltäni Lyyliltä (pseudonyymi). Lipas päättyi muun koti-irtaimiston mukana minulle Lyylin kuoltua vuonna 2005, mutta en voi varmuudella muistaa, missä se hänen kotonaan sijaitsi tai mitä se sisälsi. Se liittyy jollakin tapaa Lyylin elämään. Lippaassa on myös minulle helmikuussa 2005 osoitettu kirje, jossa äitini toteaa, että testamentissa mainittu Eila on kuollut jo 1970-luvulla, eikä lipasta siten voi enää hänelle toimittaa. Tarastelen lipasta henkilöhistoriallisesta näkökulmasta kiinnittäen huomiota erityisesti lippaan muisto- ja käyttöarvoon.

Lyyli oli yksi lapsuuteni monista vanhoista naimattomista tädeistä, luontoa ja vaatimatonta elämää rakastava, enemmän miesten kuin naisten toihin suuntautunut, uskonnollinen ja melko karu ihminen. Hän oli ison pohjoispohjalaisen maalaistalon nuorin tytär, syntynyt vuonna 1915. Lyyli oli sisaruksista ainoa, joka jätti lapsuuskotinsa ja hankki elantonsa muissa ammateissa. Hän valmistui Kuopion Tietopuolisesta

Meijerikoulusta 1937 ja teki meijerikön töitä useilla paikkakunnilla. Sodan päätyttyä hän aloitti uuden uran huoltoalan tehtävissä. Työpaikat ja paikkakunnat vaihtuivat usein: Lyyli työskenteli Pohjolan poikakodissa Muhoksella 1945–1946, naisvartijana Helsingin kaupungin Tervalammin työlaitoksessa Vihdissä 1946–1947, naisirtolaisten vartijana Länsi-Suomen työlaitoksessa Punkalaitumella 1947–1948, Helsingin Seurakuntien Huoltokeskuksen naisten suojakodin johtajattaren apulaisena Helsingissä 1948–1949, ohjaajana Helsingin Diakonissalaitoksen Vajaamie-lishoitolassa Rinnekodissa Skogbyn tilalla Espoossa 1949–1951 ja hoitajana Pohjolan työlaitoksessa Ruukissa 1951–1953. Vuodet 1953–1963 Lyyli työskenteli ilmeisesti kotitilallaan. Vuodet 1963–1973 hän työskenteli Kansan Raamattuseuran leirikeskuksen talonmiehenä Pohjois-Suomessa.

Lipas on autenttinen, Lyylin (1915–2005) henkilöhistoriaan liittyvä muisto-, koriste- ja käyttöesine. Lippaassa on ehkä säilytetty ompelutarvikkeita, valokuvia, kirjeitä tai koruja. Lippaalla on muistoesineenä ainakin kahdenlaista muistoarvoa. Se muistuttaa tekijästään tai hankkimisajankohdastaan ja sen tapahtumista ja tapahtumapaikoista, kuten kodin irtaimistot yleensäkin. Lippaan sisältämä testamentti muistuttaa myös ystävästä, jolle lipas oli testamentattu ja joka ehti kuolla ennen testamentin tekijää, ja ehkä myös mukavista ajoista 1960-luvulla ystävien kanssa. Vuonna 2005 lipas siirtyi perintönä minulle. Olen pitänyt siinä ompelutarvikkeita ja säilyttänyt sen muistona Lyylistä, tämän elämäntarinasta ja suvusta. Muistona lippaalla on ollut merkityksiä siis ennen kaikkea Lyylille itselleen, mutta myöhemmin toisella tapaa myös minulle ja suvulleni.

Pohjoispohjalaisen maalaistalon naimaton tytär Lyyli työskenteli sotien jälkeen monenlaisissa sosiaali- ja huoltoalan tehtävissä eri puolilla Suomea, ja esineellä on todennäköinen yhteys hänen tuolloisiin sosiaalisiin suhteisiinsa. Jos kotimaassa järjestettävät olympialaiset innoittivat lippaan tekijää koristeaihei-

Lippaan elämykselliset merkitykset perustuvat ainoastaan mahdollisiin tarinoin ja tulkintoihin.

Kuva Timo Kilpeläinen.

den valinnassa, esineen voi ajoittaa joko vuosiin 1938–1940 (Helsingin suunnitellut olympialaiset 1940), jolloin Lyyli toimi meijerikkönä Sysmässä, tai vuosiin 1947–1952 (Helsingin olympialaiset 1952), jolloin hän työskenteli ensin Länsi-Suomen työlaitoksessa Punkalaitumella, sitten Helsingin Seurakuntien Huoltokeskuksen naisten suojakodissa, Diakonissalaitoksen Vajaamielishoitolassa Rinnekodissa ja lopuksi Pohjolan työlaitoksessa Ruukissa. 1940–1950-luku – ja ehkäpä vielä juuri 1950-luvun alku, jolloin olympialaisvalmistelut olivat yhä enemmän esillä – vaikuttaa ajoituksena uskottavammalta. Myös lippaan pohjaan lyijykynällä merkitty (epävarma) numero 50 voi viitata valmistusvuoteen. Lippaan valmistaja voisi olla esimerkiksi joku Pohjolan työlaitoksen asukas, joka on antanut tai myynyt lippaan siellä tuolloin (1951–1953) hoitajana työskennelleelle Lyylille.

Lipas ei sinällään sisustus-, koriste- ja käyttöesineenä ole paras sotienjälkeisen arjen ja jälleenrakennuksen todellisuuden kuvaaja, mutta mikäli se liittyy Lyylin työuraan, se voi välittää paitsi hänelle henkilökohtaisia merkityksiä, kertoa myös laajemmin yhteiskunnalli-

sesta tilanteesta, ihmisten kohtaloista, unelmista ja toiveista. Nämä kontekstit jäävät kuitenkin arvailujen varaan, joten lippaan elämykselliset merkitykset perustuvat ainoastaan mahdollisiin tarinoihin ja tulkintoihin. Sisustus-, koriste- ja käyttöesineenä lipas voi kuvata sotienjälkeistä elämää, mutta yleisellä tasolla sillä ei ole suurta historiallista ja kulttuurista merkitystä. Lippaan kunto ei ole ristiriidassa sille käyttö- ja muistoesineenä valitun ideaalitalan kanssa. Lipas on hyödynnettävissä sen alkuperäisessä tarkoituksessa (säilytysfunktio, muistoarvo) ja koska se on edelleen suvun hallussa, sillä on elävää yhteisöllistä merkitystä suvun historian kantajana ja tarinoiden välittäjänä.

P.S. Ymmärtääksemme inhimillistä kulttuuria meidän on perehdyttävä, kerättävä tietoa, tutkittava, vertailtava, hahmotettava kokonaisuuksia, avattava uusia näkökulmia, liitettävä yksittäisiä kulttuurin ilmauksia konteksteihinsa ja tulkittava niiden merkityksiä. Lippaan analyysissä kriteerit toimivat hyvin juuri näkökulmien avaajina ja tutkimuskysymysten herättäjinä yhä laajempiin konteksteihin. Lippaan täsmällinen

historia ja sen kantamat ja välittämät merkitykset ja muistot eivät kuitenkaan ole enää varmuudella löydettävissä. Niitä voi jäljittää Lyylin elämäntarinaa ja lähteitä tulkitsemalla tiettyyn pisteeseen asti, mutta sen jälkeen kaikki on tulkintaa, arvailua ja mahdollisten tarinoiden kertomista. Museossa merkitysanalyysimenetelmän tulkinnallisuus synnyttääkin helposti kysymyksen objektiivisuudesta, subjektiivisuudesta, totuudesta ja oikeasta tulkinnasta. Tulkinnallisuuden ja subjektiivisuuden vieroksuminen on mielestäni kui-

tenkin ristiriidassa museoissa säilytetyn kulttuuriperinnön, inhimillisen elämän ilmausten, ihmisten kokemusten ja kulttuuristen merkitysten luonteen kanssa. Kulttuuriperinnön parissa meillä on oikeus myös henkilökohtaisiin tulkintoihin, elämyksiin ja assosiaatioihin. Minut Lyylin puuloota johdatti mahdollisten tarinoidensa kautta pohtimaan monia kiinnostavia asioita. Se toimi välittäjänä, siltana menneisyyden ja nykyisyyden, asioiden ja merkitysten välillä.

Kekseliäs Curta

Merkityslausunto 11. 9. 2014

ANALYYSIN TEKIJÄ AMANUENSSI SARI JANTUNEN,
LUSTO – SUOMEN METSÄMUSEO

LUSTON MUSEOESINEKOKOELMAAN kuuluva Curta (E93089:543) on pienikokoinen mekaaninen laskukone. Tällä käsilaskimella voidaan suorittaa kymmenjärjestelmässä yhteen- ja vähennyslaskuja, kerto- ja jakolaskuja sekä muita funktioita, jotka voidaan muuntaa tai likiarvoistaa (estimoida) edellä mainituiksi laskutehtäviksi. Laskukone perustuu sylinterimuotoiseksi rakennettuun yhteen/vähennys-rumpulaskuriin. Curta-laskimia on kahta päätyyppiä: tyyppiä I valmistettiin noin 80000 kappaletta vuosien 1948-1970 välisenä aikana. Tyyppin II laskinta puolestaan noin 70000 kappaletta vuodesta 1954 vuoteen 1970. Laskimen suunnitteli toisen maailmasodan aikaan Curt Herzstark ja se valmistettiin Liechtensteinissä Contina AG Mauren -yrityksessä vuonna 1951 tai 1952 (sarjanumero 18273).

Luston kokoelmissa oleva Curta on ehdottomasti autenttinen, 1950-luvun alussa valmistettu hienomekaaninen laskukone. Siitä kertovat sen toimintatapa, koko, muoto, materiaalit sekä laitteen pohjaan tehdyt valmistajan merkinnät, joista kaikista löytyy tietoa moninaisista laitteen synty- ja valmistushistoriasta kertovista (kirjallisista) lähteistä. Sarjatuotantoisena laitteenä tämän Curtan provenienssin voidaan katsoa olevan riittävän hyvin tunnettu siihen hetkeen saakka, kun se valmiina laitteenä aloitti matkansa kohti maksavia asiakkaita. Ja juuri siltä Luston Curta näyttääkin, se on erittäin hyväkuntoinen ja toimiva, kuin juuri valmistettu ja käyttämätön laite. Curta-harrastajien ja keräilijöiden kannalta esineen tulkittaisiin todennäköisesti olevan siksi ideaalitulassaan.

Luston Curta edustaa vaikuttavasti laskinmallin 1-tyyppiä: Siinä on laitteelle tunnusomainen, normaalista poikkeavasti vastapäivään suljettava kotelon, sen liukunupit ovat litteät ja kulmikkaat toisin kuin harvalukuisimmista ensimmäisissä versioissa, joissa ne ovat pienet ja pyöreät, ja kammen alaosa on muotoiltu pyöreäksi toisin kuin myöhemmissä versioissa, joissa se on litteä. Se on siis tavanomainen ja tunnistettava ko. laskintyyppin alkupään tuotannon esimerkki. Tyyppinsä edustajana tämä Curta on osa hienomekaanisten laitteiden, laskukoneiden ja

teknisten innovaatioiden viiteryhmää ja liittyy sitä kautta alan harrastajien, tutkijoiden ja keräilijöiden ylläpitämään maailmanlaajuiseen alakulttuuriin, jota voidaan kenties pitää jopa jonkinlaisena, pääosin virtuaalisesti operoivana yhteisönä. Curta-harrastajien mielestä laite on epäilemättä myös historiallisesti merkityksellinen, onhan se laskinalan kehitystään koon, muodon ja toimintamekanismin kautta aivan uuteen suuntaan vienyt ensimmäinen todellinen ”taskulaskin”, joka vapautti laskimen käyttäjät – kuten ralliautoilijat, jotka hyödynsivät laitetta laskiesaan tiettyyn matkaan tietyllä nopeudella kuluva kilpa-aikaa tai metsämatematiikkaa työssään käyttävät metsänarvioijat – työskentelemään toimiston ja siellä olevien työvälineiden rajoitusten kahlehtimatta. Curtan suunnittelu- ja kehitystyö on myös vahvasti sidoksissa Eurooppaa koetelleeseen toiseen maailmansotaan ja edelleen jälleenrakennuskauden teollistumiseen. Laitteen seikkailuntäyteinen syntyhistoria natseineen, keskitysleireineen ja Liechtensteinin prinsseineen on omiaan kasvatamaan tunnetta sen historiallisesta merkityksestä.

Curta-laskin on pienestä koostaan huolimatta täynnä potentiaalia toimia mitä erilaisimpien tyyppien, ryhmien, luokkien tai ideoiden edustajana. Sen voi esimerkiksi katsoa edustavan monimutkaisen, moniosaisen ja hienostuneen rakenteensa ja toimintatapansa vuoksi hienomekaanisia laitteita ja olevan esimerkki mekaniikan perinteeseen nojaavasta teknisestä innovaatiosta. Se voi edustaa yleensä taskulaskimia tai mekaanisia laskinkoneita, mutta voidaan nähdä myös onnistuneesti asiakaslähtöisesti suunniteltuna ja hyvin muotoiltuna esineenä, joka ei välttämättä ulkonäkönsä, muotonsa, kokonsa ja materiaaliensa puolesta ensikatseella paljasta todellista luonnettaan tai käyttötarkoitustaan mutta herättää kokemuksen huolellisesti valmistetusta ja toimivasta, elämyksellisestä esineestä. Käyttäjät kuvailevatkin Curtaa esteettisin ja moniaistisin ilmauksin ”taktiillisesti tyydyttäväksi” ja kauniiksi, ja sen kerrotaan vaivattomasti liikkuvien ja paikalleen asettuessaan hieman ”niiaavien” liukunuppien, pehmeästi kiertyvän kammen ja helposti paikalleen napsahtavien nu-

Curta-laskin on pienestä koostaan huolimatta täynnä potentiaalia toimia mitä erilaisimpien tyyppien, ryhmien, luokkien tai ideoiden edustajana.

Kuva Timo Kilpeläinen.

meroiden yhteisvaikutuksesta suorastaan ”kehrävän” laskentaa suoritettaessa. Curtan hienomekaaninen kekseliäisyys sekä monipuolinen ja sujuva toimivuus herättävät asiantuntijoissa myös älyllisiä elämyksiä. Laitteesta on puhuttu mm. teknologisenä ihmeenä,

kaikkien aikojen kekseliäimpänä laskukoneena sekä sivilisaatiomme kallisarvoisimpana aarteena.

P.S. Ei ole olemassa kulttuurin ilmausta, johon ei liittyisi merkityksiä. Ne pitää vain etsiä ja löytää.

Kirjallisuutta

Appelbaum, Barbara. *Conservation Treatment Methodology*. Lexington (KY), 2011.

Assessing Museum Collections – Collection valuation in six steps. Cultural Heritage agency, 2014. [verkkoaineisto]. Saatavissa: <http://www.cultureelerfgoed.nl/sites/default/files/publications/assessing-museum-collections.pdf> (16.12.2014)

Bohman, Stefan. ”Vad är museivetenskap, och vad är kulturarv”. – *Museer och kulturarv. En museivetenskaplig antologi*. Bohman, Stefan & Palmqvist, Lennart (red.) Stockholm: Carlsson, 2003. s. 9–24.

Ekosaari, Maija, Jantunen, Sari, Paaskoski, Leena. *Kokoelmapolitiikan muistilista museoille*. Helsinki: Museovirasto, 2013. [verkkoaineisto]. Saatavissa: <http://www.nba.fi/fi/File/2094/kokoelmapolitiikan-muistilista-museoille.pdf> (16.12.2014)

Kinanen, Pauliina. *Museologiset objektit. – Museologia tänään*. Kinanen Pauliina (toim.). Helsinki: Suomen museoliitto.

Lehto-Vahtera, Johanna (toim.). *Kokoelmien avaimet. Museokokoelmien tunnisteobjekteja*. TAKO-verkosto, pooli 6. Turku, 2015.

Museoiden luettelointiohje. Sanasto. [verkkoaineisto]. Saatavissa: <http://www.luettelointiohje.fi/tietoa-ohjeesta/sanasto/> (16.12.2014)

Muuttuva kulttuuriperintö. **Steel Tytti, Turunen Arja, Lillbroända-Annala Sanna, Santikko Maija** (toim.). – *Muuttuva kulttuuriperintö: det föränderliga kulturarvet*. Helsinki: Ethnos ry, 2014.

Pearce, Susan M. ”Objects as Meaning; or narrating the past”. – *Interpreting Objects and Collections*. London & New York: Routledge, 1994.

Reed, Caroline. *Reviewing Significance 2.0*. Caroline Reed, Museum and Heritage Consultant. The Collections Trust, 2012. [verkkoaineisto]. Saatavissa: <http://www.collectionstrust.org.uk/collections-skills/reviewing-significance-2-0> (16.12.2014)

Reed, Caroline on behalf of Renaissance East Midlands. *Reviewing Significance. A suite of Significance Assessment and Collections Review tools*. The Collections Trust, 2010. [verkkoaineisto]. Saatavissa: <http://www.collectionstrust.org.uk/collections-skills/reviewing-significance-introduction> (16.12.2014)

Russell, Roslyn & Winkworth, Kylie. *Significance 2.0: a guide to assessing the significance of collections*. 2nd ed. Collections Council of Australia Ltd., 2009. [verkkoaineisto]. Saatavissa: <http://arts.gov.au/sites/default/files/resources-publications/significance-2.0/pdfs/significance-2.0.pdf> (16.12.2014)

Russell, Roslyn & Winkworth, Kylie. *Significance: a guide to assessing the significance of cultural heritage objects and collections*. Heritage Collections Council, 2001. [verkkoaineisto]. http://www.collectionsaustralia.net/sector_info_item/5 (29.10.2014)

Smith, Laurajane. *Uses of Heritage*. New York: Routledge, 2006.

Tuomi-Nikula Outi, Haanpää Riina, Kivilaakso Aura (toim.). *Mitä on kulttuuriperintö?* Helsinki: SKS, 2013.

van Mensch, Peter & Meijer-van Mensch, Léontine. *New Trends in Museology*. Celje: Museum of Recent History, 2011.

